

പെരണുകവയം

കഥകളി,

സംഗീത നിരൂപനം മുഖ്യ
കർതാവ്.

കെ. കൊച്ചുണ്ണിത്തമ്പുരാൻ അവർകളാൽ

ഘൃതപ്പെട്ട

ഭാവപ്രകാശവ്യാഖ്യാനത്തോടു കൂടിയതു്.

ബി. വി. ബുക്ക ഡിപ്പോ,

തിരുവനന്തപുരം.

(പകർപ്പുകൾ)

തിരുവനന്തപുരം

“കഥലായ” അച്ചുക്കൂട്ടത്തിൽ

അച്ചടിക്കപ്പെട്ടതു്.

മൺന

കാപ്പി-൦൦൦

വില ൧൦൦ രൂ.

520
1256/2
ES
114

പെരണുകവയം
സംഗീത നിരൂപനം
കെ. കൊച്ചുണ്ണിത്തമ്പുരാൻ
കർതാവ്.
1256/2
520

പെരുമ്പടപ്പം

കിടമകളി

ഭാവപ്രകാശവ്യാപനം.

ശങ്കരാഭരണം നഗരം.

ശ്ലോകം— പുഷ്പസൗരഭപാരിജാതകസുമ-
 പോസ്തോരണസ്രഗപിണീം
 ഭ്രാമേവ പ്രതിബിംബിതാം ജലനിയത
 യാ മാശശങ്കേ ജനഃ
 സാകം നിശ്ചിമപ്രതാപഗരിമ-
 ഭ്രാജിഷ്ടി വൃഷ്ടിഭിഃ
 ശ്രീകൃഷ്ണസസുഖം സഗദ്യസഹിത-
 സ്തോമാവസ ഭൂപാദകാം.

വ്യാഖ്യാനം.

അർത്ഥം— ജനം പുഷ്പസൗരഭപാരിജാതകസുമപോസ്തോരണസ്രഗപിണീം ജലനിയത പ്രതിബിംബിതാം യാ ഭ്രാമേവ ആശശങ്കേ; ശ്രീകൃഷ്ണ സഗദ്യസഹിതം നിശ്ചിമപ്രതാപഗരിമഭ്രാജിഷ്ടി വൃഷ്ടിഭിഃ സാകം താം ഭൂപാദകാം സസുഖം ആവസൽ.

അർത്ഥം— ജനം പുഷ്പത്തുകളയും (വളരെ) സൗരഭങ്ങളയും (സുഗന്ധം ഉള്ള) ഇരിക്കുന്ന പാരിജാതകസുമങ്ങളെക്കൊണ്ടു (കല്പവൃക്ഷത്തിന്റെ പൂക്കൾ) പോരത്തിങ്കൽ (നട) മതോരണസ്രഗപിണിയായി (തോരണമാലയോടു കൂടിയത്) ജലനിധിയിൽ (സമുദ്രം) പ്രതിബിംബിതയായിരിക്കുന്ന (നിഴലിച്ചുകാണപ്പെടുന്നത്) യാതൊന്നിനെ (പോരക) മൃദവെന്നതന്നെ ആശങ്കിച്ചു (സാശയിക്ക); ശ്രീകൃഷ്ണൻ സഗദ്യസഹിതമായിട്ട് (സഹജയോടു

കൂടി, കൂടെപ്പിറന്നവനോടുകൂടി) നിശ്ചിതമിതി (അസാധാരണം) മേയിരിക്കുന്ന ചങ്ങലകളിലൂടെ (പുരംപാലിമാ) കണ്ടു ഭാഷിപ്പുകൾക്കായിരിക്കുന്ന (അടിക്കുന്ന) വൃത്തികളോടുകൂടെ (യഥാവസ്ഥ) ആ ചാരകയിൽ സുഖമാകുവണ്ണം ആവസിച്ച് (അവസിച്ച്) ഭ്രാന്തിമരണകാര, ശാസ്ത്രവിശ്രീഡിതം മുതലായ.

സാരം — അതിസൗകര്യങ്ങളായ കല്പവൃക്ഷകസുരങ്ങളെക്കൊണ്ടു നടയിൽ തോരണം തുക്കച്ചട്ടിട്ടുള്ളതും സമുദ്രത്തിൽ പ്രതിബിംബിച്ചു കാണപ്പെടുന്നതും ആയ ചാരക അമരവതിയാണെന്നതന്നെ ജനങ്ങൾ ശബ്ദിച്ചു പോയി; അങ്ങിനെ സഞ്ചിതശാസ്ത്രസമ്പന്നയായ ആ ചാരകയിൽ ശ്രീകൃഷ്ണഭഗവാന്മാരുടെ വചനമനോടും കൂട്ടത്തോടും കൂടി സുഖമാകുവണ്ണം ഏഴുനൈജി താമസിക്കുകയായിരുന്നു.

കല്യാണി—ചെമ്പട.

ശ്ലോ. ൨. താദൃക്കൈസ്തപരവിഹാരമേദരസുഖം
വൃന്ദാവനേ പാവനേ
താദൃങ്നന്ദയശോഭയോരനുഭിനം
ബാല്യേ ച സംലാളനം
സ്താരം സ്താരമഥൈകദാ കരുണയാ-
വിഷ്ണുസ്തമാവഷ്ണുതം
രാമം നിർമ്മലകീർത്തിപൂരകസുമാ-
രാമം രമാവല്ലഭി

അനന്തം — അഥ ഏകദാ രമാവല്ലഭ പാവനേ വൃന്ദാവനേതാദൃക്കൈസ്തപരവിഹാരമേദരസുഖം താദൃങ്നന്ദയശോഭയോരനുഭിനം ബാല്യേ സംലാളനം ച സ്താരം സ്താരം നിർമ്മലകീർത്തിപൂരകസുമാരാമം തം രാമം കരുണയാ ആവിഷ്ണു സമാവഷ്ണു.

അർത്ഥം — അനന്തം കർക്കൽ രമാവല്ലഭൻ (കൃഷ്ണൻ) പാവനയിരിക്കുന്ന (പരിശുദ്ധ) വൃന്ദാവനയിലെ അങ്ങിനെയുള്ള സൈന്യവിഹാരം (അസംസ്കൃതം) കണ്ടു മേദരമായ (വർദ്ധിച്ച) സുഖത്തെയും അങ്ങിനെയുള്ള നന്ദയശോഭകളുടെ ദിവ്യതയും ബാല്യത്തിലെ സംലാളനത്തെയും സ്തുതിച്ചിട്ടു സ്തുതിച്ചിട്ടു (ഏറ്റവും സ്തുതിച്ചിട്ടു) നിർമ്മലങ്ങളായ കീർത്തിപൂര (കീർത്തിസമൃദ്ധ)ങ്ങളാകുന്ന കസുരങ്ങൾക്ക് ആരം (ചര്യം) മേയിരിക്കുന്ന ആ രാമനോടു കരുണയാടുകൂടി ആഖ്യയംചെയ്തു (പറഞ്ഞു). സ്താരം

കാരം, ശാസ്ത്രവിക്രീഡിതം വൃത്തം. 'നന്ദയശോഭയോഃ' എന്നുള്ള പ്രയോഗം വിന്തനീയമാണ്.

സാരം - അങ്ങിനെയിരിക്കുമ്പോൾ രേഖകൾ ഭഗവാൻ, ഗോപികാ ഗോപനാരോടും ഗോകുളോടുംകൂടി ആ വൃന്ദാവനത്തിൽ സ്വപ്നരൂപംകൊണ്ടു സഞ്ചിച്ച് അനുഭവിച്ചിട്ടുള്ള സുഖത്തെയും യശോഭാ നന്ദഗോപനാർ ചെയ്തപ്പതിൽ ലാഭിച്ചിട്ടുള്ള കഥയേയും നല്ലരൂപംകൊണ്ടു വിഷാദിച്ചു പരയായ ഗൃഹായ തന്റെ ജ്യേഷ്ഠനോടു അതികരുണയോടുകൂടി ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:-

പദം— ആയ്യ! ഹലായുധ! കേരംമഗിരം മേ
 ശൈത്യഗുണാബുനിയേ!
 കായ്മിതൊന്നരവെണ്ണീടുനേൻ
 കനിവിനൊടുകൂടുകൂട്ടുകവീര!— ആയ്യ!

ശൈശവകാലേ പോഷിതരായ്നാം
 യശോഭാ നന്ദന്മാരുടെകൃപയാ
 ക്ലേശപുണ്ടവർ വാണീടുന്നു
 കേവലമിഹ നമ്മുടെവിരഹേണ— ആയ്യ!

ബന്ധുരമാം വചനംകൊണ്ടവരുടെ
 സന്താപം തീർത്തിടുവതിനായി
 നിന്തിരുവടിയുടെ തിരുമനതാരിൽ
 ഹന്ത!! കൃപാലവമുണ്ടാകേണം— ആയ്യ!

ഗുരുജനതോഷംകൊണ്ടിജ്ജന്മം
 ഗുരുതരഫലമാണ്ണിടുമെന്നു
 പരമ തപോധനന്മാർ പറയുന്നു
 പരിചിനൊടുകൂടി വിശ്രമമല്ലോ— ആയ്യ!

അർത്ഥം— അല്ലയോ ആയ്യ (പുരുഷ), ശൈത്യഗുണങ്ങൾക്ക് അംബുതി ഡി (സമുദ്ര) യായുജ്ജാതന ഹലായുധം=ബലഭൂ, മേ=എന്റെ, ഗീരി ഹൈ (പാശ) തീ കേൾക്കു; ഇതാ നന്ദം=നന്ദ, കായ്മം (അന്നം) ഉരവെണ്ണീടുനേൻ (പറയുന്നൻ); വീര കനിവിനോടു അതുകൂടി അതുകൂടി (ഉത്തരം പറയുക); ബന്ധു (അനോമ്മന്ദ, മധുര) മായ വചനം കൊണ്ടു അവരുടെ = യശോഭാ നന്ദഗോപന്മാരുടെ, സന്താപത്തെ തീർത്തിടുവതിനായി നിന്തിരുവടിയുടെ തിരുമനതാരിൽ (തിരുവുള്ളത്തിൽ) കൃപാലവം = കൃപാലേശം, ഉണ്ടാകേണം =

ഉദിക്കേണം; ഗുരുജനം = അദ്ധ്യക്ഷന്മാർ, തോഷം = സന്തോഷം, കൊണ്ടു
ഈ ജനം ഗുരുതര (ഘോരവും ഗുരുവര്യം) മായ ഹലമയ് വന്നിട്ടും എന്ന്
പരമതപോധനന്മാർ (വസിഷ്ഠാദികൾ) പറയുന്നു; പരിചിന്താടു (നല്ല
പേരെ)ട്ടുചിൽ = ഭ്രമയിട, അതു വിശ്രുതമല്ലോ.

പന്തു ചരാടി—ചമ്പട

പദം—സോദര! സാധുതരം തവ വചനം
ഖേദമിതവരുകെളുപ്പിച്ചതിനായി
സാദരമങ്ങുചിട്ടിച്ചിട്ടുനേൻ
മേദമിടന്നു വസിച്ചിട്ടുകനി
ജീവചിരമേസോദര!
നീതിവിഭാവന നിപുണമന്ദേ!—

സോദ

അർത്ഥം—സോദരം = അനുജം, തവ = തന്റെ, വചനം = വാക്കു,
സാധുതരം, അവരുകെളുപ്പിച്ചതിനായി സാദരമാകുംവണ്ണം
(അദരചോടു കൂടി) അങ്ങു ശിക്ഷിച്ചിട്ടുനേൻ; നീ മോദം ഇയന്നു = പ്രാപിച്ചു,
വസിച്ചിട്ടുക; നീതിവിഭാവന (നീതിവിഷയം)യിൽ നിപുണയായ മതി
യോടു കൂടിയവനെ! എന്താ സോദര! നീ ചിരം = വളരെക്കാലം, ജീവ = ജീ
വിച്ചാലും, (ചോ-വ-ന-പു-ഏ-വ.)

കാമോദരി—ചമ്പ

ശ്ലോ—-ന. ഉക്തപവംവനമാലിനംതദനുതൽ
സംപ്രാപ്തവാൻഗോകലം
താതം ഭൃണ്ണമവിപ്രയോഗഭേദന-
ക്തിഷ്ടംപ്രഹൃഷ്ടാശയഃ
വക്ത്രാംഭോജമരദസംസ്രലഹരീ-
സന്ദോഹശങ്കാവഹൈ-
വ്യാഹാരൈശിശിരീചകാര തരസാ
നന്ദംമുകന്ദാഗ്രജഃ

അർത്ഥം— തദനുതൽ = വനമാലിനം ഏവം ഉക്തപാതൽ
ഗോകലം സംപ്രാപ്തവാൻ പ്രഹൃഷ്ടാശയഃ വക്ത്രാംഭോജമരദസംസ്രലഹരീ
സന്ദോഹശങ്കാവഹൈഃ വ്യാഹാരൈഃ ശിശിരീചകാര തരസാ
നന്ദം തരസാ ശിശിരീചകാര

അത്ഥം -- അമ്മത്തരം മുക്തന്മാരേ -- ബലഭദ്രൻ, വഹമാലി (കൃഷ്ണൻ) യോഗ്യം ഇപ്രകാരം വചിച്ചിട്ടു (പരയ്ക്ക) ആ ശോകലത്തെ (അന്യാടി) സംപ്രാപ്തവായായി (എങ്ങിട്ട്) പ്രാദൃജ (സന്തോഷിപ്പിക്കപ്പെട്ട) മായ ആശയ (മയസ്സ) അന്തർ കൂടിയവയായിട്ടു പശ്ചാത്തോജ്ഞിയിലെ (മുഖമേലം) മന്ദന്തിന്റെ (അത്) സാന്ദ്ര (ഇടതു) യായലഹരി (കഴുക) യുടെ സന്ദോഹം (സമൂഹം) എന്നുള്ള ശങ്കാവഹ (സംശയമുണ്ടാക്കുന്ന) അജ്ഞാതരികുന്ന വ്യക്തം (ഉക്ത) അജ്ഞാതരികളുടെ ഭൃത്യം (സഹിക്കാൻപറ്റാത്ത) മായ വിപ്രയോഗദഹയമാൽ (പിരമാണി) ക്ലിഷ്ട (മുശിപ്പിക്കപ്പെട്ട) മെയ്യിരിക്കുന്ന താതന്മാകുന്ന മന്ദന്തിൽ ശിശിരീകിപ്പിച്ചു = തരച്ചിട്ടു.

സാരം -- അപ്രകാരമെന്ന ബലഭദ്രൻ ശ്രീകൃഷ്ണയോഗ്യ യാത്രപറഞ്ഞു അന്യാടിയിൽ സന്തോഷമനസ്സായാട്ടു എത്തി; വളരെക്കാലമായിത്തന്നെ കാണാതെ വൃസനിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന അജ്ഞാത സന്ദോഹം കഴുകപ്പെട്ട അജ്ഞാതരികളുടെ ഉടമതന്നെ സന്തോഷിപ്പിച്ചു.

പദം -- ജനക! മമ ശൃണു ഗിരം ജയ കൃപാവസതേ!
കനിവീനോടു നിന്നടയ കഴലിണതൊഴുന്നേൻ
-- ജനക

അന്തരികളുടെ അന്തലാളനത്തിനിഹ
ആനമനമല്ലാതെ അപരമെന്തുളളു -- ജനക
ചിരവിരഹദാഹമിതുവിരവിനോടുകളവതിനു
തരികപരിരംഭണം തരണേന്ദുവദന!
തനയ! മമ ശൃണു ഗിരം വിനയഗുണവസതേ!

ദൈവഹതശോകയായി ദേവകീദേവി വസുദേവനോടൊന്നിച്ചുമേവിടുന്നോ മദാ -- തനയ
മന്ദഹസ്തികേതു കിമധരമൊഴിയെന്തു മമനന്ദനൻ
ചൊന്നതു മന്ദമിഹചൊൽകനീ -- തനയ
ഇങ്ങിനെ വാഴുന്നതെങ്ങളേറ്റോവിന്ദൻ എങ്ങിനെ കാണാതെ അങ്ങു വാഴുന്നു -- തനയ
പ്രേമരസമിയലുന്നാലാമോദാനന്ദതാമസം ക്രൂടാതെ
താത! കാണാത്തു -- ജനക

അത്ഥം = കൃപാവസതേ! (കരുണയ്ക്കു ഇരിച്ചെടമായ) ജനക! (അച്ഛ) അവിടുന്നു ജയിച്ചാലും (സന്തോഷകർഷണ വർത്തിച്ചാലും) മമ = എ

ന്റെ, ഗീരിയെ, രേ, സ്ത്രീ, പി. ഏ. വ, ശ്രീചിത്രാലയം (കേട്ടാലയം) ലോ. പ. മ. വ. ഏ. വ., കയിവിനോട്ട (ഭരതയാട്ട) കിന്നടയ (നിന്റെ) കഴലിണ = പാലങ്ങൾ, തൊഴുവന്നൻ, (പള്ളിക്കാലം ഞങ്ങളെ ലാളിച്ചിട്ടുള്ളതിനു ഇപ്പോൾ തൃപ്പാലത്തിൽ വീഴുകയല്ലാതെ വേറെ ഒന്നാകുന്ന ചെയ്യാൻ കാണുന്നില്ല.) തരുണനൂപരേ! (പാശ്ചിമന്ദ്രാപരപ്പാലയുള്ള മുഖത്തോടു കൂടിയവരേ!) വിരകാലമായിട്ടുള്ള വിരഹദാഹത്തെ, (വിരഹസന്താപം) വിരചിനോട്ട (ചവഗത്തിൽ) കളവതിനു (കളയുന്നതിനു) പരിരംഭണം (ആലിംഗനം) തരിക. വിനയാഗുണങ്ങൾക്കു വസതി (ഇരിപ്പിടം) ആയുള്ളോരേ! തയയ! (പുത്ര!) എന്റെ ഗീരിയെ ശ്രീചിത്രാലയം; ദേവകീ ദേവി ദൈവ (ദാഗ്ദ്ധം) ത്താൽ ഫതശോക (ദുഃഖം കഴിച്ചവർ) യായി വാസദേവനോടൊന്നിച്ചു മുദാ = സന്തോഷത്തോടെ മേവീടുന്നു; മമ നന്ദൻ (പുത്ര!) മന്ദമസി. തം തുകി (മന്ദമാസംപൂണ്ടു) മധുരമെഴുതി ഏതുവാണത് അത് അമന്ദം (ചവഗം) നീ ചൊൽക; ഇങ്ങിയെ വാഴുന്ന = കൃഷ്ണനെക്കാണാതെ വളരെ വ്യസനിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന, ഞങ്ങളെ ഏങ്ങിയെ കാണാതെ ഗോവിന്ദൻ അങ്ങ (ദാഹകയിൽ) വാഴുന്ന; താത! പ്രേമരസം (പ്രേമം) ഇയലുന്ന = കൂടിയ, ദാമോദര (കൃഷ്ണ)ന്റെ ആനന്ദം = മുഖം, താമസംകൂടാതെ കാണാത്തതും (കാണാൻ സംഗതിവരും.)

കാമോദിനി—ചമ്പ.

ശ്ലോ—ര. കല്യാണഭൂമിധരകാർമ്മുക തുല്യതേജഃ
 കല്യാണിനീം വിരഹശോകകൃശാം യശോദാം
 രാമോദിനിവന്ദ്യ വചനൈരമൃതായമാനൈ
 രാമോദിതാമനചകാര വിതായമാനൈഃ

അർത്ഥം. കല്യാണഭൂമിധരകാർമ്മുക തുല്യതേജഃ രാമഃ അമൃതായമാനൈഃ വിതായമാനൈഃ വചനൈഃ കല്യാണിനീം വിരഹശോകകൃശാം യശോദാം അഭിവാന്ദ്യ ആമോദിതാം അനചകാര.

അർത്ഥം—കല്യാണഭൂമിധരൻ (മഹാദേവ) കാർമ്മുകം (വില്ല) ആയിട്ടുള്ളവനോടു (ശിവൻ) തുല്യമായ തേജസ്സോടുകൂടിയ രാമൻ (ബലരാമൻ) അമൃതായമാനങ്ങൾ (മനോഹരങ്ങൾ) ആയി വിതായമാനങ്ങൾ (വിസ്മൃതങ്ങൾ) ആയിരിക്കുന്ന വചനങ്ങളെക്കൊണ്ടു കല്യാണിനിയായി (മല്ലവർ) വിരഹശോകംകൊണ്ടു കൃശയായിരിക്കുന്ന യശോദയെ അഭിവാന്ദ്യിച്ചിട്ട് ആമോദിനി (സന്തോഷിക്കപ്പെട്ട) യാക്കിച്ചെഴുതുക. ചകാര, ലി. പ. പ്ര. ഏ. വ ശിവനെപ്പോലെ കാന്തിമാനായ ബലരാമൻ വിരഹദുഃഖംകൊണ്ടു സന്താപിച്ചിരിക്കുന്ന യശോദയെ കളമാഴികളെക്കൊണ്ടു ആശ്വസിപ്പിച്ചു സന്തോഷപ്പെടുത്തി.

പദം— അവതംസയാമി പദകമഭവ അംബ!

തവ യനായനംശധികവിമലേ,
മരൂസമദൈവതംഭവോകേ അംബ!
മഹിതപരിതേ! നഹിവിഭോകേ,

ബലഭോ! ജീവവിരകാലം ഭൂമി-
വലഭയേ വിധുതരിപുജാലം,
സ്മരസികിമു മാ മമലമുതേന്ത! ബാല!
സ്മരമരസമകീതേന്ത

നീതിമാനങ്ങളവനമാലീ സൈപരം
നിവസതി കിമതുച്ഛുണശാലീ,
കണ്ണനടെ പുമേനിയന്നകണ്ടു
കണ്ണിണകരം സഫലമാകന്ന.

മുരവൈരിതന്റെ മൃദവാഭോകേകുപ്പാൻ
മനസി വളന്നു മമ മോദം,
അരുതരുതതിനിഹവിഷാദം
കണ്ണൻ അരികിൽ വരുമതിന്നു വിവാദം.

അർത്ഥം—അംബ! തവ=തിന്റെ, തവയനായ ഞാൻ അധികവിമലങ്ങളായ (ഛായാ പരിതൂലങ്ങൾ) പദകമലങ്ങളെ അവതംസ (ശിരോലങ്കാര) മരൂസം ല. പ. ഉ. വ. ഏ. വ; മഹിതപരിതേ! അംബ! മാതാവിനോടു സമമായ ദൈവതം (ദൈവ-) ഭവോകതിൽ നഹിവിഭോകേ (ഞാൻ കണ്ടിട്ടില്ല) ലി. ആ. പ. ഉ. വ. ഏ. വ; ബലഭവന്റെ വാക്യം. ബലഭവ! നീ വിരകാലം ഭൂമിവാലയത്തല (ഭൂമി) വിധുതരായ (നശിപ്പിക്കപ്പെട്ട) സിപുജാല (രതുമുതല) രാശിയിൽ ജീവപുഷ്പം; അലമുതേന്ത (നിർലഗ്നം!) സ്മരമരയോടും (പാപം) അശയ (പ്രാപ്തം) മോദം സമ (തുല്യ) യായ കീർത്തിയോടുകൂടിയാണു! ബാല! നീരം (എന്നെ)കിമു സ്മരസി=സ്മരിക്കുന്നില്ല! നീതിമാനായ വനമാലീ=കൃഷ്ണൻ, അതുചങ്ങളായ (സംഭൃശ്ശീലിത്തം; അയവധി) ഗുണങ്ങളോടുകൂടിയിട്ടു സൈപരമാകാവല്ലും നിവസതികിം (നിവസിക്കുന്നില്ല) കിം ശമുത്തിൽ ഇവിടെ ചോദ്യബന്ധിയിലാണ് തല്പര്യം; കണ്ണനടെ (ശബ്ദം) പുമേനിയന്നായ സമമായ ശരീരം, എന്നുകണ്ടു കണ്ണിണകരം (കണ്ണങ്ങൾ) സഫലമാകുന്നു, യല്ല വസ്തുക്കളെ കാണുമ്പോഴേങ്ങല്ലോ യയനസഫലം സോഭിക്കുന്നതു്. മുരവൈരി=കൃഷ്ണൻ, മൃദവാദം (മർദ്ദവ

അന്തോടുകൂടിയ ശബ്ദം) മേസി=മേസ്സിൽ; അതിന് ഇഹവിഷാദം അർത്ഥം അർത്ഥം (കൂടും വിഷാദിക്കേണ്ട) കണ്ണൻ അരികിൽ (അടുത്തു) വരും, അതിന് (വരുന്നതിന്) ന വിവാദം (സംശയമില്ല).

ശങ്കരാഭരണം—ചെമ്പട.

ശ്ലോ. ൫. സൈപരംകൈരവവന്ധുവന്ധുരകര-
ശ്രോണീകൃപാണീലതാ-
ലുനപ്രൗഢതമസ്സമാലഗഹനേ
ഹാലാം പിബൻമോഹനേ
മാദ്യൽകോകിലകാമിനീകളവചോ-
വാചാലിതാശാന്തരേ
രേമേ ദൈവതകാപലേ സഹവധു-
ജാലേന നീലാംബരേ

അർത്ഥം—നീലാംബരം കൈരവവന്ധുവന്ധുരകരശ്രോണീ കൃപാണീലതാലുനപ്രൗഢതമസ്സമാലഗഹനേ മോഹനേ മാദ്യൽകോകിലകാമിനീകളവചോവാചാലിതാശാന്തരേ ദൈവതകാപലേ ഹാലാം പിബൻ വധുജാലേന സഹ സൈപരം രേമേ.

അർത്ഥം—നീലാംബരൻ (ബലരാമൻ) കൈരവവന്ധു (ചന്ദ്രൻ) വിൻവാ വന്ധുരങ്ങളായ (മനോഹരങ്ങൾ) കരങ്ങളുടെ (രശ്മികൾ) ശ്രോണികൾ (കൂട്ടം) ആകുന്ന കൃപാണീലത (പുണ്യവാൽ) യാൽ ലുനമയ (അറുക്കപ്പെട്ട, തരിപ്പിക്കപ്പെട്ട) പ്രൗഢതമസ്സോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന (മഹാസ്വകാരം) തമാലഗഹന (പച്ചിലക്കൊട്ട) അന്തോടുകൂടിയതായി മോഹന (മനോഹരം) മായി മാദ്യത്തുകളായിരിക്കുന്ന (മരിക്കുന്നവ) കോകിലകാമിനികളുടെ (കുയിൽപ്പേടകൾ) കളവചസ്സുകളാൽ (അവ്യക്തമാകാത്തവയായ വാക്കുകൾ) വാചാലിതമായിരിക്കുന്ന (ശബ്ദായത്നം) ആശാന്തരത്തോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന 'ദൈവതകാ' എന്നു പ്രസിദ്ധമായ അപലത്തിൽ (പർവതം) ഹാലയേ (മദം) പിബുന്നായിട്ടു (കുടിക്കുന്നവൻ) വധുജാലത്തോടുകൂടി സൈപരമോഹം രമിച്ചു (ശ്രീഡിച്ചു).

സാരം നല്ല ചന്ദ്രികയോടു ഇരുട്ടൊക്കെ തിശ്ശേക്കും നീങ്ങിയതും കുയിൽപ്പേടകൾ നാലുപുറവും ശബ്ദിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതും അതിമനോഹരമായ ദൈവതകപർവതത്തിൽ ഭായ്മമാരോടുകൂടി ബലഭ്രമൻ സ്വപ്നപോലെ ശ്രീഡിച്ചു.

പദം— മാധവസമയമിദം മധുരതരം
മധുമാഴിമാരേ! കണ്ടാലും,
സാധുശീലമാരേ! നാം സമ്പ്രതി മദനനെ
ആരാധനംചെയ്തതിനാരാമേ പോകയല്ലി?—മാധവ.

സുന്ദരിമാരേ! വിചിന്തകാൺക
സുരഭിലമതി വിജനം
മന്ദമാരുതവിജനം
നല്ലമനോഹരനീചരണം
കന്ദലതഗ്രഹം മതിരൂപിതം
കസുമഗളിതമധുരസശിശിരം
ചന്ദ്രകരാങ്കരചിശഭതരം
ചന്ദലപികാഞ്ചിതരവമുഖരം
നന്ദനവിചിന്തവിനന്ദനമിതൃ
കുരുവിന്ദ അവിരുവിര കന്ദളനികരം— മാധവ.

കനകകമലകലികം നല്ല
കമനീയമണിവാലുകം
മനസിജ്ജയസാധകം
നല്ലമരതകമയവേദികം
വനതട്ടേച്ചി; കമലാകരം
വരതന്ദ! കാൺക മനോഹരം
ഘനമദമധുരമേദരം
കളകളഹാസവിഭാസുരം
അനുപമമിതിനുടനനുതടമഴകിനൊ
ടനവധി വിഹാരതി വനമൃഗവിസരം— മാധവ.

അർത്ഥം മധുമാഴിമാരേ! മധുരതരമായ ഇദം (ഇത്) മാധവസമയത്തെ (ചസന്തകാലം) കണ്ടാലും; സാധുശീലമാരേ! സംപ്രതി (ഇപ്പോൾ) നാം മദനനെ (കമനസ്) ആരാധനം ചെയ്തതിനു (പൂജിക്ക) ആരാമ (ഉദ്യാനം) ത്തിൽ പോകയല്ലി?; സുന്ദരിമാരേ! വിചിന്ത (കാഴ്ച) കാൺക (എങ്ങിനെയുള്ളത്) സുരഭിലം = സൗരഭ്യമുള്ളത്, അതിവിജനം = അശേഷം ആ

ജില്ലാത്ത, മന്ദമരതന്തൻ (മന്ദവായ) വീജനം=വീശൽ, നല്ല മരതമരത
 ന്ൻ (കാമംഗി) ദീപയാ (ഉദ്ദീപനം, ഏരിയുന്ന) കന്ദലതാഗ്രഹം (കന്ദക
 ത്തിമുല്ലവള്ളികളെക്കൊണ്ടുള്ള വീട്) അരിരമിരം=അരിരനോഹരം, കന്ദ
 മന്ദരിൽ യിന്നു ഗളിത (പുറപ്പെടുന്ന, ഒഴുകുന്ന) മായ ധൃതസം (തേൻ)
 കൊണ്ടു ശിശിരം=തണുത്ത; മന്ദകര(നിലാവു)ത്തിന്റെ അങ്കരം (ഉദയം)
 കൊണ്ടു വിശ്വതം, പട്ടലങ്ങളായ (സമത്വങ്ങൾ) പിടങ്ങളുടെ (കൃയിലു
 കൾ) അഞ്ചിതങ്ങളായ രവം (ശബ്ദം) മുഖരം (ശബ്ദംയമനം) നന്ദനവി
 പിയ (നന്ദനോദ്യമം) ത്തിന്റെ വികന്ദനം തിരസ്കാരം, (നന്ദനവയത്ത
 കാൽ യല്ലൂ) കന്ദവിന്ദ (കന്ദകത്തിമുല്ല) ത്തിന്റെ രവി (കന്ദി) പോ
 ലെ രവിരമായ (മനോഹരം) കന്ദകിരം (കുണകളുടെ നമുഹം, മുളകൾ)
 കന്ദകമലകലികം (പൊൻതാമരകളോടുകൂടിയത്) നല്ല കമനീയ (മനോ
 ഹരം) മായമണിവാചുകം (അന്തപോലെയുള്ള മണത്തർ), മന്ദസിജ (കാ
 മ) ന്ൻ ജയസാധകം (ജയരവിനു വേണ്ടിയത്) നല്ല മരതകമയവേദികം
 (നല്ല മരതകകല്ലുകളോടുകൂടിയ തിണ്ണ) വയതകളിൽ (കാട്ടുപ്രമേഹം) കമ
 ലങ്ങളുടെ (തമരകൾ) ആകരം (ഉണ്ടാവുന്ന സ്ഥലം) മന്ദനം, ഘൃതമാ
 യം മന്ദനം ഇരിക്കുന്ന മന്ദകരങ്ങൾ (വണ്ടുകൾ) കൊണ്ടു മേദുരം (തടിച്ച
 ത്ത്, വർദ്ധിച്ചത്) കളങ്ങളായ (അവ്യക്തമധുരം) കളമ.സങ്ങളെക്കൊണ്ടു
 വികാസം (ശോഭിക്കുന്ന) അനുപമം (സുദൃശ്യം ഇല്ലാത്ത) ഇരിക്കുന്ന ഉദ്യാ
 നത്തെ വരതം! (സുന്ദരി) കാഞ്ചക കാഞ്ചക; ഇതിനുടെ=വയതമിന്റെ,
 അനുതം (സമീപത്തൊക്കെ) അഴകിനൊടു അയവധി വയതങ്ങളുടെ
 വിസരം=കൂട്ടം, വിഹരതി=വിഹരിക്കുന്നു.

ഏരിക്കല അടത്ത.

പദം— പ്രാണനായക! ശൃണുമമവചനം ഏണാങ്കസമവ
 ദന! കാണുക മാധവവിലാസം —പ്രാണ.

മാലതീലതകളാം മാനനിമാരാലനവേലമഞ്ചിത
 നായി കന്ദകകലന ലോലംബഗാന ലോലസാ
 രംഗമതിലേറി മാലേയപവമാനൻ മന്ദമിതാ
 വരന്നു —പ്രാണ.

വണ് വിജിതമേമവണ്യായ് വിലസുന്നു
 കണ്ണിക രമഞ്ജരി കാഞ്ചകയിവിചിനേ
 പൂണ്യൈവനമധുസംഗതവനിയുടെ
 ഘണ്യഗകലിത കണ്ണികയെന്നതോന്നം —പ്രാണ.

അത്ഥം—മതിമുഖി (ചന്ദ്രമുഖി) ഈ മരതകമണിയായ മായ ഭാജന (പാത്ര) ത്തിര പുരിത (തിയ്യപ്പെട്ട) മദിരാസനം (തേൻ) ഇപ്പോൾ തിന്നു ടെ മഹിത (ശ്രേഷ്ഠ) മായ മുഖാംശുജ്ജ്വല പരിചൊടു മണപ്പിച്ചാലും, അയി മധുവിന്റെ മദം കെണ്ടു പാടല (രഹിതവണ്ണം) മായ വദനത്തോടു കൂ ടിയവളേ! രജനിയെ തീ ഇപ്പോൾ സഫലമരണിയായു , മദനഗമയോ! (മദന ഗാമിനി) തീ വിധുവിന്റെ (ചന്ദ്രൻ) കരംകെണ്ടു വിശലയ ശിലതല (ശി ലാപ്രദേശ) തിരേക്കു വരിക, കളരവ (കരുണാതി പക്ഷി) തിന്റെ കളരായ രവം (ശബ്ദം) പോലെ മധുരതരമായി ഗളതല (കണ്ഠ) ത്തിൽതിന്നു വിഗ ളിത (പുറപ്പെടുന്ന) മായമിന്നര (രതി കാലത്തിൽ ഉജ്ജ ശബ്ദം, സീലുമാരം) തോടു കൂടിയിരിക്കുന്ന തിന്റെ കളരായ മൊഴി മദനശരംസത (കാമദേവ ന്റെ വില്ല) ത്തിര മിളത്തായിരിക്കുന്ന (കെട്ടപ്പെട്ട) അളിഗണ (ചണ്ടിൻകൂ ട) മകുന്ന ഗുണ (അൺ) ത്തിന്റെ രണിത (ശബ്ദം) തെന്തിനിരിക്കട്ടെ (ചണ്ടിൻകാദത്തേക്കാൾ നല്ലതു്).

അമതി - ചമ്പ.

ശ്ലോ. ൩. കുവ്വന്നുവീരമാണോ മുതവിടപട്ടതാ-
 മുരുദവഗൈരകാഭണ്ഡ
 വാത്യാസംഘട്ടവിശ്വഗപിലുളിതകളീ-
 കാനനസ്ഥമാമവസ്ഥാം
 സാക്ഷാദുച്ഛ്യാവപുഷ്യാനിവനരകസഖഃ
 കോപിശംഖാമൃഗേന്ദ്രഃ
 പശ്ചന്തം പാദപാതൈസ്സുദനസഹലിനഃ
 കമ്പയൻ സമ്പപാത.

അർത്ഥം - ഉരുവിടപട്ടതാം ഉവീരമാണം വാത്യാസംഘ ട്ടവിശ്വഗപിലുളിതകളീകായസ്ഥാം അവസ്ഥാം മുരുദവഗൈ അകാ ഭണ്ഡ കുവ്വൻ തരകസഖഃ സഃ കോപി ശംഖാമൃഗേന്ദ്രഃ സാക്ഷാൽഛ്യാ വപു ഷ്യാൻ ഇവ തദനു പാദപാതൈഃ ഹലിനഃ പശ്ചന്തം കമ്പയൻ സമ്പപാത.

അർത്ഥം—ഉരുവിടപട്ടത്തു (വലിയ കൊമ്പുകളുള്ള) കളായിരിക്കു ന്ന ഉവീരമ (വൃക്ക) അർക്കു വാത്യാസംഘട്ട (കാറ്റടിക്കപ്പെട്ട) മായും നാ ലുപുറവും വിളുളിത (ഇളകിരിയുന്ന) മായും ഇരിക്കുന്ന കളീകായത്തിൽ ഉജ്ജ അവസ്ഥയെ ഉരുക്കു (ഉട) ള്ളടെ വേഗം കെണ്ടു് അകണ്ഡ (അസം ഗതി) രഹിത കുവ്വന്നായി (ഉണ്ടാക്കി) തരകസഖ (തരകാസുരന്റെ ഇഷ്ട) നായിരിക്കുന്ന ആ കരു ശംഖാമൃഗം ദ്വ്യാ സാക്ഷാത്തായി (പ്രത്യക്ഷം) വപു ഷ്യാൻ (ശരീരത്തോടു കൂടിയതു) ആയിട്ടോ എന്നു തോന്നും വണ്ണം, അപ്പോൾ പാദപാതങ്ങളു (പട്ട) ഉള്ളകൊണ്ടു ഹലി (ഖലഭദ്രൻ) യുടെ പശ്ചന്തം നാലു വ ശവും കമ്പയന്നായി (കുലുക്കിക്കൊണ്ടു) സമ്പതിച്ചു (പട്ടി).

പദം— മിത്രപദവീ ഗത വിവിത്ര മണികൂടനായി
എത്രയും വിലസുന്നു ധാത്രീ പരേന്ദ്രൻ,
ഭാവപരിലഭിതകലയാപായസ്താസ്മനു
നീലപലഭിമിത്താപദൈവഭവേ.

കൃത്തകരിക്കൾ മർ ഭക്തനഖമുദാതമായി
മുക്താമണി നിവഹാത്ര കണ്ണന്നു,
നിജ പദവിതെന്നു മൃഗനികരമിതാ പോകുന്നു
അജഗരകവർണ്ണയെ ആനനമുഹാറന്തരേ,

പാദപാലാലഭിത ശാരദാലനപോലെ
നാശീപരിവരനിവനാരേഹാധീരൻ.

മിത്രമാമെന്നുടയ ധാത്രീസുതരൻറ ഗജ-
കർത്തനം ചെയ്യയല്ലുപുത്താഗ്രജനിവൻ,
അവനിജാമുലനാന്നാഹാരം ചെയ്യനാൾ
വിവിതരടെ വിക്രമ വിശ്രുതമതല്ലോ,
മുന്നതബലേന ഞാൻ ചെയ്തിവനെ യാഹവോ
കൊന്നാണനായിങ്ങു വന്നീടുവനധനം,

അർത്ഥം— ധാത്രീപരേന്ദ്രൻ = ദൈവതകം, മിത്രപദവിയിൽ (സൂക്ത
മാഗ്ഗം) ഗതങ്ങൾ (എത്തിട്ടുള്ള) ആയുഃ വിവിത്രങ്ങളാലും ഉള്ള മണികൂടനാ
യി (അശിഖരം) എത്രയും വിലസുന്നു. കരു ഭാഗത്തു നീലപലത്തിന്റെ
(നീലപലം) ആട (കാത്തി പോലെയിരിക്കുന്ന ആദായാടുകൂടിയ ഇഭജാ
ലം (ആന ഗുട്ടം) പദ്ധതിയായി (അതിരൻ) മദകൈണ്ടു ചോല
മായി വാഴുന്നു, വേദാന്തരേണു കൃത്തകരിക്കാമർഷിതനനഖമുദാതമായി
(ആയയുടെ മണ്ണുകാ പിളർത്തിയ സിംഹത്തിന്റെ ചോരയാടുകൂടിയ ഹഖ
ത്തിൽമിന്നുവീണ) ഇരിക്കുന്ന മുക്താമണിയിവഹം (മുക്തമണികളുടെ കൂട്ടം)
കണ്ണന്നു, ആയയുടെ മണ്ണുകത്തിൽ മുക്തമണികൾ ഉണ്ടെന്നു കവികൾ
പറയാറുണ്ട്. 'വിദന്തിമഗ്ഗം നഖസമ്പ്രമുദൈകന്ദ മുക്താമണൈഃ കേസരി
ണാകിരാതഃ' എന്നു കമാരസംഭവം മഹാകാവ്യത്തിൽ കളിഭംസൻ പ്രയോ
ഗിച്ചിരിക്കുന്നു. മൃഗനികരം (മൃഗങ്ങളും) അജഗര (ചെരുമ്പാമ്പു) കലങ്ങളുടെ
ആനയ (വായ) മാകുന്ന ഗുഹയുടെ ഉള്ളിലേക്കു നിജപദവിയെന്നു ഭ്രമിച്ചു
ഇതാ പോകുന്നു, പാദപാല പലയാക്ക (മിന്നൽ) ചുളിത (സംഖലം) രാ
യുദായാലയാ (ശരൽകാലത്തിച്ചേ മേഘം) പോലെ നാശീപരിവരം (പാദം

സ്ത്രീകളാടു കൂടി) നായ ഇവ ധീരൻ ആത്മ അഭയം! എന്റെ മിത്രമായ ധാ
ത്രീസുത (കരകംസുതൻ) നെർ ശങ്കരത്തനം (കൃഷ്ണമുക്ക) ചെല്ലു യദൃച്ഛ
(കൃഷ്ണൻ) നെർ അഗ്രജൻ (ജ്യോത്സൻ) ആണ് ഇവൻ, അചനിജ (സീതാ) ഭൃ
ലമായി ആശ്വാ (രണം) ചെല്ലു നാൾ വിവിന്ദേടെ വിക്രമം വിശുതം
(പ്രസിദ്ധം) അല്ലോ, ഉന്നത(മഹാ) ബലമ അൻ ചെൻ ഇവനെ ആശ
വത്തിൽ കൊണ്ട് അനുണമായി (കടംവിട്ടിയവൻ) ആ ഇല്ലേൽ മന്നിടുവൻ.

കേദാരമന്ദിരം — അടവ്.

ശ്ലോകം — മിത്രം മേ നരകം മരണ ഹതവതഃ
കൃഷ്ണസ്യ തസ്മാഗ്രജഃ
ക്ഷീബ്ദാസൗ മധുനാ ജഭവന് വിധിനാ
സീതേപുനാ ഗോപതഃ
ഭീതൈപനം നഖരജ്ജൈര മൗണതാം
യാസ്മാമി പാസ്മാമു-
സൃശ്യാഭാമിത്യതികോപതോ ഹരിധരഃ
ശാഖാമൃഗേന്ദ്രാഭൃഗാൽ

അർത്ഥം — രണ്ടാമ മിത്രം നരകം ഹതവതഃ തസ്യ കൃഷ്ണസ്യ അ
ഗ്രജഃ അസൗ മധുനാ ക്ഷീബ്ദ വിധിനാ ജഭവന് അപതാ ഗോപതഃ തീതഃ
അഥ നഖരജ്ജൈര മൗണതാം യാസ്മാമി ഇതി അതി
കോപതഃ ശാഖാമൃഗേന്ദ്രാഭൃഗാൽ.

അർത്ഥം — രണ്ട (മുഖ) ത്തിൽ എന്റെ മിത്രമായിരിക്കുന്ന നരകര
ഹതവതായി (കൊന്ന) മരിക്കുന്ന ആ കൃഷ്ണൻ അഗ്രജൻ ആയ ഇവൻ
മധു കൊണ്ടു ക്ഷീബ്ദ (മാൽ) നായിട്ടു വിധിനാ (കാത്യാശാൽ) വേഗത്തിൽ
ഇല്ലാൽ ഗോപതൈര തീതനായി (കാണാതായി) ഞാൻ നഖരം (നഖ) ക
രങ്ങളെക്കൊണ്ടു ഇവനെ (ബലഭൻ) കീഴിട്ടു അനുണതയെ പ്രാപിക്കാ,
ഞാൻ അസൃശ്യാ (രക്തമാം) യെ പായ ചെല്ലു (കടിക്ക) എന്നിങ്ങി
നെ അതി കോപനായിട്ടു ശാഖാമൃഗേന്ദ്രൻ (കരങ്) ഹരിധരൻ (ബല
രാൻ) അടുക്കലായി.

പദം — നില്ലനില്ലെട! ഓർമതേ!
കൊല്ലുവനിഹ നിന്ന വിരവിനൊടില്ലതിന്നൊരു
സംശയം — നില്ല

കാലശൂലമുഖേ നിനക്കതികൈരളകമേരവീടുവാൻ
കാലതാമസമെന്തിനതിനിഹ
കലഹധരണിയിൽ വരികനീ—

നില്ല

പാദപാദരതികൊണ്ടുപരിചൊടു
പാസുകുണ്ഠിതനായിനീ
യാദവായമ! വീണിട്ടു രണ
മേളനീതടവീടിയിൽ—

നില്ല

മുട്ടിക്കൊടുക്കുന്നമുട്ടിമാക്കിയ
മുട്ടിപാതമിതെന്നുടേ
ദുഷ്ടകണ്ഠിത! മസ്തകം തവ
വിഷ്ണുമാമ്മേകർകനീ—

നില്ല

ഉഗ്രനാസരകം ഹരിദ്വദ്വ
രാഗ്രഹീമുരചെയിത
നാമ ജാതയീനീശ്രഹിപ്പുതി
നാശ്രഹിദ്വദ്വഹി വന്നു ഞാൻ—

നില്ല

പരണമതിൽ മമ ശരണമായിഹ
വരണമതുചെയ്യാജ്ഞിലോ
നരകനൊടുമിനി നരകസീമനി
നലമൊടുങ്ങുചന്ദിക്കനീ—

നില്ല

രാവണാണകനായ രാഘവര
രാമദൂതനെടേരപ്പുതി
നോ ചന്ദ്രഭൂ ജഗത്രയേ ജള!
ജീവിതം തവദൃശ്യേ—

നില്ല

അർത്ഥം—കാലശൂലമുഖേ (കാലന്റെ ശൂലമുഖത്തിൽ), കലഹധരണി = യുദ്ധഭൂമി, പാദപാദരതി = പാദങ്ങളുടെകൊണ്ടുള്ള താടി, പാസുകുണ്ഠിതൻ = പൊടികളെകൊണ്ടു കുണ്ഠിതൻ, വിഷ്ണുശിഷ്യൻ, രണമേളിയിതടവീടി = യുദ്ധസ്ഥലം, മുട്ടിക്കൻ = ഒരു അസുരൻ, മുട്ടിപാതം = ഇടി, ദുഷ്ടകണ്ഠിതൻ = ദുഷ്ടപാതി, മസ്തകം = ശിരസ്സ്, വിഷ്ണുമാക്കം = പെട്ടിക്ക,

യുധി=യുദ്ധത്തിൽ, നിഗ്രഹിച്ഛതിൻ=കൊല്ലുന്നതിൻ, ചരണം=കാൽ, ജനത്രയാ=മൂന്നുചേരകൾ, ജള!=വിഡ്ഢി, നിന്റെ ജീവിതം ഓർമ്മയോടെ=ഇതി ജീവിച്ചിരിക്കാൻ സാധിക്കയില്ല.

ശ്ലോ. ൯. നരകാശ്രയണോചിതക്രിയഃ -
ച്യുദ്ദജദ്രാമഹതോ ദിവം കപിഃ
നിയനാദപി താരയന്തി ഹി
സ്പൃഹണീയാ മഹതാം സമാഗമാഃ.

അർത്ഥം - നരകാശ്രയണോചിതക്രിയഃ അപി കപിഃ രാമമതഃ ദിവം അദ്ദജൽ; മഹതാം സമാഗമാഃ നിയനാൽ അപിതാരയന്തി, ഹി സ്പൃഹണീയാഃ

അർത്ഥം - നരകാശ്രയണത്തിൽ (നരകത്തിൽ കിടക്ക) ഉചിതയായിരിക്കുന്ന ക്രിയയോടുകൂടിയവനാണെന്നില്ലാ കപി (വിവിദൻ എന്ന കുരങ്ങ്) രാമനാൽ ഹതനായിട്ട് (ഖലഭദ്രൻ കൊന്നതുകൊണ്ട്) ദ്യേവിനേ (സ്വർഗ്ഗം) ഭജിച്ചു (പ്രാർത്ഥിച്ചു); മഹത്തുകളുടെ (സജ്ജനങ്ങൾ) സമാഗമങ്ങൾ (സംസർ്ഗ്ഗങ്ങൾ) നിയമ (അണ)ത്തിൽ ഹി രം തരിച്ചിരിക്കപ്പെടുന്നു (തീക്കപ്പെടുന്നു), യാതൊന്നും മോശമായിട്ട് (അപ) സ്പൃഹണീയങ്ങളാകുന്നു.

കാമോദരി-ചെമ്പട.

ശ്ലോ. ൯-പ്രേരിതഃ കടിലചേതസാ കില കരൂശ-
ഭ്രമിപതിനാ തദാ
പാരകാപുരമുപേത്യ കോപി ചതുരഃ പ-
യോധിപരിഖാവൃതം
വൃഷ്ണീവീരമകുട പ്രദ്യുക്തമണിചക്ര-
വാളബഹളപ്രഭാം
കൃഷ്ണമിന്ദ്രമണിമേഖകാവയവമാവ-
സന്തമവദൽസഭാം.

അർത്ഥം - തദാ കടിലചേതസാ കരൂശഭ്രമിപതിനാ പ്രേരിതഃ കോപി ചതുരഃ പയോധിപരിഖാവൃതം പാരകാപുരം ഉപേത്യ വൃഷ്ണീവീരമകുട പ്രദ്യുക്തമണിചക്രവാളബഹളപ്രഭാം ഇന്ദ്രമണിമേഖകാവയവം കൃഷ്ണം അ വദൽ.

അത്ഥം— ഞങ്ങിനെയിരിക്കുമ്പോൾ കടിലമേതസ്സ് (ദുർബ്ബലി) ആയിരിക്കുന്ന കത്രശമിപതി (കത്രശരാജ്യത്തിലെമഹാരാജാവു) യാക്ക പ്രേരിതനായ (അയക്കപ്പെട്ട) ഒരു ചതുരൻ (രസികൻ) പയോധി (സമുദ്രം) യാകുന്ന പരിഖ (കിടങ്ങ) ത്താൽ ആവൃത (ചുറ്റപ്പെട്ട) മായിരിക്കുന്ന പോരകാപുരത്തെ പ്രാപിച്ചിട്ടു ഖുണ്ണിവിര (കൃഷ്ണൻ) നെർ മകട (കിരീട)ത്തിൽ പ്രദീപ്ത (ജ്വലിച്ചുകാണപ്പെടുന്ന) മായിരിക്കുന്ന മണിപത്രവാള (മണിമണ്ഡല) ത്തിനെറബഹുപ്രക (വലിയ കാന്തി) യോടുമുടിയിരിക്കുന്ന സമയിൽ ചെപ്പു ഇന്ദ്രമണി (ഇന്ദ്രനീലകല്ലു) കൊണ്ടു മേവക (തടിച്ചു) മായിരിക്കുന്ന അചയവത്തോടുകൂടിയ കൃഷ്ണയോടു വരിച്ചു (പറഞ്ഞു).

പദം— യാദവാധിപ! കേരംകു വീരവാടു വീരവര!
കത്രശമേദിനീതിലകുനീദേശം
മോദമോടു ഭവാനവനെൻ
നീദേശകരനെനാനറിതണമെന്നെ— യാദവ
പാരാചാരശായിയാം പത്മാവല്ലഭൻ ദേവൻ
പാരിടം പാലിപ്പാനവതാരം വെള്ളതു
ഞാനെന്നോരോന്നാനിനച്ചഹങ്കാരം
ഉള്ളിലുണ്ടാകകാരണം നിജ
കമ്യമവിചാരവിമുഖനതായ് ലരിച്ചൊരു
ചാരഥാംഗഗദാബുരയാദിമദങ്കം കളകവിശങ്കം
—യാദവ

കല്പതയോക്തിലിതു വല്ലവതരുണിമാ
രേല്ലവരുമഭിനന്ദിക്കും
അവരുടയ വല്ലഭന്മാർ വന്നുവന്ദിക്കും
അതുമാത്രമല്ലാതില്ലാഹലമൊരു
തെല്ലമതിലിഹനല്ലതിതുതവ പാക്കിലെൻപദ
പല്ലവതല്ലജമാത്രയജഗദവലംബം— യാദവ
സർവ്ഗീവാണലോകസാർവ്വഭൗമനമനെൻ
ദുവാരമായിട്ടും നീദേശംകണ്ണോണ്ടുഗത
ഗവ്നായി വാണീടുന്നനിശം,
അറിയാതേനീചിലദുർവിധങ്ങൾ തുടങ്ങിലോ
സമരോർവിയിൽപരിചൊടു

മാമകദ്രവിഷഹായുധജാലമതേരൂ
ശയിക്കും വിഹഗങ്ങൾ ഭൂജിക്കും—

യാദവ

അർത്ഥം—കരൂശമേദിനിതിലക (കരൂശമഹാരജാവു) ന്റെ നിദേശം (സന്ദേശം), നിദേശകൻ ഭൂതൻ പരോപാര (സമുദ്ര) അർത്ഥം പാലാഴി, ത്തിൽ ശായിയാം (കിടക്കുന്നവൻ) പത്താവല്ലഭൻ=മഹാവിഷ്ണു, പാരിടം=ഭൂമി, തിനച്ചു=വിചാരിച്ചു, തിജ (തൻറെ) ഞളയേ കമ്മ്ങ്ങളടേയും ധമ്മ്ങ്ങളടേയും വിചാരത്തിൽ വിമുഖ (അറിയത്തേവൻ) നതായ്, ചാരു,രഹാംഗം (ചക്രം, സുദർശനം) ഗദാ (കൈമുദാദകീ) അംബുധഹം (താമര) തുടങ്ങിയ മദകാ (എന്റ ചിഹ്നം) വിശങ്കം (സംശയം കൂടാതെ) കല്പത=സാമർത്ഥ്യം, വല്ലവതരുണിമാർ=ഗോപസ്ത്രീകൾ, വല്ലഭന്മാർ=ഭർത്താക്കന്മാർ; എന്റ പ്രശസ്തനായും പല്ലവം (തളിർ) പോലെയിരിക്കുന്നതും ആയ പദ (കാൽ)ത്തിൽ ജഗത്തു(ലോക) കങ്ങൾക്ക് അവലംബം (ആശ്രയം), വിഹതവിജംബം=താമസിക്കാതെ ആശ്രയിച്ചാലും (ലോ. പ. മ.വ. ഏ.വ.) സർവ്വവാണലോകസാർവ്വഭൗമൻ =ദേവേന്ദ്രൻ, ഭുവാഭം=തട്ടുകാൻ വയ്യാതെ, ഗതഗവൻ=ഗവില്ലാരുവൻ, അവിശം=എല്ലായ്പ്പോഴും, സമരോവി=യുദ്ധഭൂമി, മാമകം=എന്റ, ഭുവിഷഹായുധം=വിഷശരം.

പത്തുവരാടി—ചെമ്പട.

ശ്ലോ. ൧൦. ആകർണ്യവാണീം ഹൃദയേ വിഷകതാം
തദാ കൃപാണീമിവ ഭൂതമുക്താം
സമേത്യ തം സാത്യകിരേവമുച്ചൈ-
രുച്ഛാരയാമാസ ഗിരം രക്ഷാസഃ

അർത്ഥം—തദാ ഹൃദയേ വിഷകതാം ഭൂതമുക്താം കൃപാണീം ഇവ വാണീം ആകർണ്യ സാത്യകിഃ രക്ഷാസഃ തം സമേത്യ ഏവം ഗിരം ഉച്ചൈഃ ഉച്ഛാരയാമാസ.

അർത്ഥം—അച്ഛോൾ ഹൃദയത്തിൽ വിഷകത (വിഷാദത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്ന) യായി ഭൂതമുക്ത (ഭൂതകൽ തിന്നു പുറപ്പെട്ട) യായി കൃപാണി (വശം, മൂർച്ഛയുള്ള) യോ എന്നു തോന്നുംവണ്ണം ഇരിക്കുന്ന വാണി (വാക്ക്) യെ ആകർണ്യനാചെയ്തിട്ടു (കേട്ടിട്ടു) സാത്യകി രക്ഷാസ (കോപിഷു) യായിട്ടു അവനെ പ്രാപിച്ചിട്ടു (ഭൂതൻറെ അടുക്കൽ ചെന്നിട്ടു) ഉച്ചൈസ്സംഭവണ്ണം (ഉക്കെ) ഉച്ഛാരണം ചെയ്തു (പറഞ്ഞു).

മുൻ

പദം — ചിത്രതരം വചനം കമതേ! തവ
 ചിത്രതരം വചനം.
 സാത്പതപുഗവനാംഭഗവാന്റെ
 ആസ്ഥാനേ സഹസ്രം —

ചിത്രതരം

ഇത്തരമുള്ള നിരതകവാചിക
 മോത്തിടുകിൽ സമനീകേ
 സതപരമവനുടെ കണ്ഠവികർത്തന
 മുത്തരമെന്നരിക —

ചിത്രതരം

പുഷ്പരലോചനനാംഭഗവാന്റെ
 തിരസ്സുതികേടുളവായ
 ഭൃഷ്ടരികളവതിനവനുടെയധിരേ
 നിഷ്ഠുതിരാപ്തവനം —

ചിത്രതരം

കൃത്രിമസടകളണിഞ്ഞാലും മൃഗ
 ധൃത്തനരോ കഥമോർത്താൻ
 മത്തദിപകളകഭൂവിഭേദന
 ശക്തനതായ് മരുവീടും —

ചിത്രതരം

അർത്ഥം — കമതേ! (ഭൃഷ്ടരികൾ) സാത്പതപുഗവൻ (യാദവശ്രോ
 ഷ്ഠൻ), തിരസ്സുതി (നിന്ദ), യധിരം = രക്തം, നിഷ്ഠുതി = പ്രതികൂിയ, ആപ്ത
 വനം = കളി, സട = കത്തിത്തോമം, മത്തദിപകള (മരിച്ച ആനശ്രിട്ട) ങ്ങളുടെ
 കാഭവിഭേദന (മസ്കകത്തിന്റെ പിളപ്പ്) ത്തിൽ ശക്തനതായി (സമയത
 തായി), മൗൻ കത്തിത്തോമങ്ങൾ കെട്ടിയൊലും ആയുടെ മസ്കം ഭേദിക്കുന്ന
 തിനു മതിയാകുന്നുവോ?

ശ്ലോ. ൧൧. സഹസ്രൈസ്സഹ സൈനികൈർന്നീഷുഃ
 പരമന്തം പരമന്തമംബുജാക്ഷഃ
 വിനതോ വിനതോത്ഭവം നിദജ്യുത
 സുമനോഭിസ്സുമനോഭിരാമകീർത്തിഃ

അർത്ഥം — സുമനോഭിഃ വിനതഃ സുമനോഭിരാമകീർത്തിഃ അംബുജാ
 ക്ഷഃ സഹസ്രൈഃ സൈനികൈഃ സഹ പരമം താ പരാ അന്തം തിനീഷുഃ
 വിനതോത്ഭവം നിദജ്യുത.

അർത്ഥം—സുഹൃദ് (ദേവന്മാർ) കളാൽ വികൃത (പുഷ്പ) യായി സു
 തരം (ഏറ്റവും) മനോഹരം (മനോഹരം) യായിരിക്കുന്ന കീർത്തിയോടുകൂടി
 യ ബാഹ്യജാലൻ (ഭഗവൻ) സഹസ്ര (ഉടമ) സൈനിക (സേന)
 ഞ്ജോടുകൂടെ പരമ (ഏറ്റവും ശ്രേഷ്ഠ) യായിരിക്കുന്ന അവനെ (പെരുമ്പു
 കൻ) പരമമായ അന്ത (മരണം) ഞ്ജെ വിനീത (പ്രാപിപ്പിക്കാൻ) വഴിയെടു
 വികൃതാവൈകാരിക (ഗർവ്വം) ധ്വംസിച്ചു.

മദ്ധ്യഃപതി—പെട്ടെന്ന്.

ശ്ലോ. ൧൨. ത്രൈക്ഷരീക്ഷണജഃശുശ്രൂക്ഷണീകണ്ഠൈ-
 ദ്രീഷ്ണ ജപലതദിഃ ക്ഷണാം-
 ദക്ഷിണപ്രതിപക്ഷപന്നഗചമു-
 കക്ഷദ്രീധക്ഷണീവ
 അക്ഷീണ്ണനിജപക്ഷവേഗപവനൈ-
 വിക്ഷേഭേയൻ ക്ഷുന്തലം
 പക്ഷീന്ദ്രഃ പ്രകടക്ഷരം മധുരിപും
 പ്രേഷ്യാചവക്ഷേ ഗിരം

അർത്ഥം—ദിക്ഷ ജപലതദിഃ ത്രൈക്ഷരീക്ഷണജഃശുശ്രൂക്ഷണീകണ്ഠൈ-
 ഞ്ജെ അക്ഷിണ്ണപ്രതിപക്ഷപന്നഗചമു കക്ഷം ക്ഷണൈൽ ദിധക്ഷൻ
 ഇവ അക്ഷീണ്ണനിജപക്ഷവേഗപവനൈഃ ക്ഷുന്തലം വിക്ഷേഭേയൻ
 പക്ഷീന്ദ്രഃ മധുരിപും പ്രേഷ്യാ ഗിരം പ്രകടക്ഷരം ആചക്ഷേ.

അർത്ഥം—ദിക്ഷകളിൽ ജപലത്തു (ജപിക്കുന്ന) കളായും ശ്രീമത (ശ്രീ
 ഞ്ജെ) ഞ്ജായും ഇരിക്കുന്ന ത്രൈക്ഷണജഃ (കണ്ഠീൽ ന്നഞ്ജയ) ഞ്ജയെ ആ
 ശുശ്രൂക്ഷണീകണ്ഠ (ശ്രീക്ഷേപി) ഞ്ജെക്കൊണ്ടു ത്രൈക്ഷദ്ര (ബഹുശു) ഞ്ജ
 ഞ്ജയിരിക്കുന്ന പ്രതിപക്ഷ (ശത്രു) ഞ്ജകുന്ന പന്നഗചമു (പന്നാകു
 ന്ന സൈന്യം) ക്ഷമകെ ക്ഷ (വജ്രോൽത്തമ) ഞ്ജെ ദിധക്ഷ (രമിപ്പായാ
 യിക്കൊണ്ടു ആഗ്രഹിക്കുന്ന) ന്നായിട്ടും ഏന്തോന്നംവജ്ജ്ജം ഇരിക്കുന്നവ
 നായി അക്ഷീണ്ണ (തടിച്ചിരിക്കുന്ന) ഞ്ജായിരിക്കുന്ന നിജപക്ഷ (തന്റെ
 ചിറക്) ഞ്ജകെ വേഗത്തിൽ നിന്നുണ്ടായ പവന (കാറ്റ) ഞ്ജെക്കൊണ്ടു
 ക്ഷുന്തല (ഭൂമി) ഞ്ജെ വിക്ഷേഭേയൻ (ക്ഷോഭമുണ്ടാക്കുന്ന) ആയിരിക്കുന്ന
 പക്ഷീന്ദ്രൻ ഗരുഡൻ മധുരിപു (കൃഷ്ണൻ) വിനെ പ്രേഷ്യാച്ചിട്ടു (കണ്ടിട്ടു)
 ഗിരിനെ പ്രകടക്ഷരമകംവജ്ജ്ജം ആവൃന്തംവെജ്ജു (പറഞ്ഞു).

പദം— കമലാകാമുക! പാലയ ഭഗവൻ!
 കരുണാലയ! ശൌഭര!

ഹിമകരവിശദവിശ്രുതകീർത്തം!
വിജിതാലനാലനസുന്ദരമൃതേത്!
—കമലാ

മുശലായനീനോവൻ നിന്റെ
വിരുദ്ധാലരണം ചെയ്തിടുന്നു,
ശ്രദ്ധാശീവിഷമുഖപരിചുബ്ബന
ബദ്ധാമോദമവൻ മരുവുന്നു
—കമലാ

തൃണ്യാങ്കുശകോടിപരിഖണ്ഡിത
മുണ്ഡനാരാ മരികളെടുവിലം
ദണ്ഡധരാതിഥിയാക്കീടുന്നേനണ്ഡജപതി
ത്താൻ നിന്നുടേദാസൻ
—കമലാ

വജ്രിനികേതേ ചെന്നമൃതം
താനോജ്ജിച്ഛിങ്ങുഗമിക്കുന്നളവിൽ
നിജ്ജരവരതം നിജ്ജിതരാജ്യം മുജ്ജിതയാ
നിൻകൃപകൊണ്ടല്ലോ
—കമലാ

അർത്ഥം—കമലാ കാമുകി=മഹാവിദ്യോ!; പാലയ=രക്ഷിതാലും (ലോ. പ. മ. റ്. ഏ. വ.), ശൈലി=കൃഷ്ണൻ, ഹിമകര (പത്ര) നെപ്പോലെ വിശദയായാ വിശ്രുതയായും ഇരിക്കുന്ന കീർത്തിയോടുകൂടിയവരേ! വിജിതാലനാലനസുന്ദരമൃതേത് (അംഗലാവണ്യംകൊണ്ടു മോശങ്ങളെ ജയിച്ചവരേ!), വിരുദ്ധാലരണം (വിരോധം ചെയ്യ) പ്രഭു (കോപിപ്പിച്ചെടുത്ത്) രായിരിക്കുന്ന ആശീർഷ (പാമ്പ്) ത്തിന്റെ ഭൂഖ്യാചുബ്ബനത്തിൽ ബദ്ധമായ മോദത്തോടുകൂടിയവൻ (അങ്ങയ്ക്കു വിരോധമായി ആരെങ്കിലും പ്രവർത്തിക്കുന്നുവോ അയാൾക്കു ജീവനിൽ ലേശപോലും കേന്തി ഇല്ല), തൃണ്യാങ്കുശകോടി=തോട്ടിപോലെയിരിക്കുന്ന കൊക്കിന്റെ അറം, പരിഖണ്ഡിതം=മേദിക്കപ്പെട്ടതു, മുണ്ഡനാർ=ശിരസ്സോടുകൂടിയവർ, ദണ്ഡധരാതിഥി (കാലന്റെ അതിഥി, വഴിപേക്കൻ) അണ്ഡജപതി=ഗരുഡൻ വജ്രിനികേതം=സ്വപ്നം, നിജ്ജിതൻ=ജയിക്കപ്പെട്ടവർ.

വേകട-ചെമ്പട

2567
58
414

പദം— വിനതാനന്ദന! കേരളം ഗിരം മേ
വിമലഗുണംബുനീയേ!
വിമതകലാചലകലിശായിരഭജവിക്രമ!
വിഹഗകലാബുധിഖന്ദ!— വിനതാ

ഓജ്ജനപരിവൃതനായിനധികംസജ്ജന
നിവഹവിഭോധംചെയ്യാൻ
സജ്ജിതമതിയാം ചെയൺകേന്ദ്രംഗള
ഗജ്ജിതമെങ്ങിനെ ചൊല്ലിടേണ്ടു -- വിനതാ

ശംഖഗഭാദികൾ നമ്മുടെചിഹ്നം
ശങ്കവെടിഞ്ഞു കളഞ്ഞു ജപേന
ഏകശൃലിണതൊഴുതീടുകയെന്നൊരു
കിങ്കരനെയിങ്ങാജ്ഞാപിച്ചു— വിനതാ

ക്രൂർതശരാഹതികൊണ്ടിനപനടെ
മൃത്തിചിളനാടനേ രണഭ്രമേന
കാർത്താനികപുരദൂതന്മാരുടെ
വാർത്താകരനായാശീടേണം— വിനതാ

അർത്ഥം—വിനതാ ഹന്ദ! (ഗരുഡ), വിമലകുല (ശതുകുല) ങ്ങളാ
കുന്ന അംബല (പർവ്വത) ങ്ങൾക്കു കച്ചിശ (ചന്ദ്ര) മായി ഭവിച്ചുഭജവിക്രമ
ത്തോടു കൂടിയവരേ!, ഓജ്ജനപരിവൃതൻ=ഓജ്ജനങ്ങളുടെ കൂട്ടത്തിൽപ്പെട്ട
വൻ, സജ്ജിതമതി=തീർച്ചയുണ്ടായവൻ, ഗളഗജ്ജിതം=കണ്ഠയാദം,
(അട്ടമാസം,) കാർത്താനികപുരദൂതന്മാർ=യമദൂതന്മാർ, വാർത്താകരൻ=അ
ഞ്ചൽശിപായി, (വർത്തമാനം അറിയിക്കുന്നവൻ.)

ശങ്കരാഭരണം - ചെയ്യാട്ടെ.

ശ്ലോ ൧൩.
ജിഗീഷുമാപഗോപരക്ഷിതി തദാ സമദ്യാഗതം
നിരജ്യമധുവൈരിണം പരേഷ ലോഷണൈര രോഷണൈര
വിഷസ്തപിതസായകൈരിവനി ജപ്ലതവാചകൈഃ
കരൂശനൃപതേജ്ജവ ദതി ഭയങ്കരൈ കിങ്കരൈ

അർത്ഥം—പരേഷലോഷണൈര രോഷണൈര അതിഭയങ്കരൈ
കരൂശനൃപതേഃ കിങ്കരൈ ജിഗീഷു ഉപഗോപരക്ഷിതി സമദ്യാഗതം മധു
വൈരിണം തദാ നിരജ്യ വിഷസ്തപിതസായകൈഃ ഇവ വാചകൈഃ
ജവാൽ യിജപ്ലതഃ.

അമ്മം— പരമേശ്വരൻ (വീത്തവാക്കു പറയുന്നവർ) ആയിരോടൊന്നു (കോപിപ്പുന്മാർ) ആയി അതിഭയങ്കരന്മാരായിരിക്കുന്ന കരശ്ശുപതിയുടെ രണ്ടു കിങ്കരന്മാർ ഭീതിപ്പെട്ടു (ജയിച്ചുനോയിക്കൊണ്ടു ഇല്ലിക്കുന്നവൻ) വായി, ഗോപുരത്തിലൂടെ സമീപത്തു സമുദ്രംഗതനായിരിക്കുന്ന (എത്തിയ) മധുവൈരി (കൃഷ്ണൻ) യെ അദ്ദേഹം നിരോധിച്ചിട്ടു (തടുത്തിട്ടു) വിഷത്തിൽ സ്നേഹിച്ചു (മുക്കപ്പെട്ട) അജയ സായക (ശര)ങ്ങളെക്കൊണ്ടോ എന്നു തോന്നുവണ്ണം ഉള്ള വാചകങ്ങളെക്കൊണ്ടു വേഗത്തിൽ യിഹയിച്ചു (ചുലനി).

പദം — ഗോപുരതക! നില്ലെട! ഗോപുര
 ഭൂമി ഗോപുരതക! നില്ലെട!
 ഗോപനീകേതനമല്ലെന്നറികനീ പാപമതേ!
 ബത! കപടംചെയ്യാൻ
 പാപധരാവലി പാലിതമായൊരു
 ഭൂപതിവരനാടെ ഭവനമിതരിക— ഗോപ
 പരബലപരിഭവചരരാം ഭൂപതി പരി
 പരവരരാടുപടപൊരുവാനായ്
 പരിചയമുണ്ടെന്നുള്ള അനടനപരി
 ധാസകരം പരമീയ പാതതാൽ— ഗോപ
 വരകരജപിരോജ്ജിതമാമകശരശത
 ശകലിതഹൃദയന്മാരായ്
 സരഭസമധിരണമവനിയിൽവീഴും
 കരുതുക നഹി നഹി കിമപിവിവാദം,
 വീരരായ് വന്നതാരെടൊ! ഗോപുരഭൂമി
 തുംഗബലേശകരശ്ശുപന്നുടെ
 മംഗലലാഞ്ചരനലാഞ്ചരിതവേഷം ഭംഗിയോടി
 നുധരിച്ചൊരു നിൻഗള
 ഭംഗകരം ശരവര മിഭമരിക— ഗോപ
 മംഗലനരപതി ബാഹുപരശ്രമ
 മാഹവസീമനികാണുകമൂലം
 വേഗമൊടങ്ങുയിനടുവിൽ ഭയഭര
 വേദനയോടുമരുവീടുന്നു— ഗോപ

വാക്കിലിരിപ്പോ ദുരഹംക്രതിയിതു ചേർക്കള
മതിലുണ്ടാകേണമെന്നതു
മോർക്കണമെന്നൊടു നേർക്കണമെന്നൊടു
ചേർക്കണമെന്നു ധിയനാഷിശരങ്ങൾ— വീരരായ്

അർത്ഥം—ഗോപഹതക! = ദൃഢഗോപ, ഗോപുരദേവി = ഗോപുരത്തിൽ
ഗോപയികേതനം = അന്യാടി, ചാപധരവേലി (വില്വാജിഗണം) കളാൽ
പാലിതം ആയൊരു (രക്ഷിച്ചുപോരുന്ന), പരബലം = ശത്രുബലം, ഭീപ
തി പരിചരവരൻ = രാജഭൃത്യന്മാർ, നടനം = യാത്ര, ഖരകരതചി = സൃഷ്ടി
രശ്മി, ശരശതം = ശരകൂട്ടം, ശകലിതാഗ്രയന്മാർ = മാറു നറുങ്ങിയവർ,
സരഭസം = വേഗം, അധിരണം = യുദ്ധത്തിൽ, അവനി = ഭൂമി, നഹിനവീ
കിമപിവിവാദം (ഒട്ടും സംശയം ഇല്ല), തുഗബലേശൻ = മഹാ ശക്തൻ,
കരൂശ്വപൻ = പെരുമ്പ്രാസാധകൻ, മംഗലലാഞ്ചനം (ഭഗവൽചിഹ്നം) കൊ
ണ്ടു ലാഞ്ചിത (അടയാളപ്പെട്ട) മായിരിക്കുന്ന വേഷത്തോടുകൂടിയതു്, യി
ൻഗളഭംഗകരം = യിന്റെ കഴുത്തറുക്കുന്നതു്, ഇദം = ഇതു, മംഗല നരപ
തി = ജരാസന്ധൻ, ബാഹുപരാക്രമം = ഭീമബലം, ആഹവസീമനി = യു
ദ്ധത്തിൽ, അംബുധി = സമുദ്രം, ഭയഭരവേനേ = വലിയ ചേടിയും ഭണ്ഡ
വും, ദുരഹംക്രതി = യിന്ദ, യുധി = യുദ്ധത്തിൽ, ധനാഷി = വില്ലിൽ,

ശ്ലോ. ൧൪. അചിരേണ തത്ര രചിരേണ പത്രിണാ
സഹിതൈ വിദായ്വ സഹിതൈ ചമൃചയൈഃ
സകലൈസ്സഭംഗശകലൈരഥാശപതോ
ബലിപുഷ്ടകങ്കബലിപുഷ്ടിമാതനോൽ

അർത്ഥം -- അഥ സഃ അചിരേണ തത്ര രചിരേണ പത്രിണാ സ
കലൈഃ ചമൃചയൈഃ സഹിതൈ തൈ വിദായ്വ അംഗശകലൈഃ അശപതഃ
ബലിപുഷ്ടകങ്കബലിപുഷ്ടിം ആതനോൽ.

അർത്ഥം -- അനന്തരം അവൻ (കൃഷ്ണൻ) വശത്തിൽ അവിടെ വെ
ച്ചു രചിരമായിരിക്കുന്ന പത്രി(ശരം) കൊണ്ടു സകലങ്ങളായിരിക്കുന്ന ചമൃച
യ (സേനാഗണം) ഞ്ങളെക്കൊണ്ടു സഹിത (കൂടിയ) നാരായിരിക്കുന്ന അ
വരെ (ഗോപുരംകാവൽക്കാരെ) വിദാരണം (പിളർപ്പ) ചെയ്യിട്ടു അവരുടെ
അംഗശകല (ശരീരകഷണം) ഞ്ങളെക്കൊണ്ടും അശപങ്ങളെക്കൊണ്ടും ബലി
പുഷ്ടി(കാക്ക) ഞ്ങൾക്കും കങ്ക (കഴുവേറ) ഞ്ങൾക്കും ബലി പുഷ്ടിയെ ഉണ്ടാക്കി.

കേരളശൈലം—ചെമ്പട.

ശ്ലോ. ൧൫. കരൂശഭൂമിവാസവോ വരൂഥിനീസമൃതിതൈ-
രനന്തമഃശു കല്പയന്നനന്തരം രജ്ജാഭയൈഃ
സകാശിഭൂപതി സ്തഭാ സകാശ മേത്യ സത്പരം
മൃരസ്യ ചൈരിണഃ രജ്ജാനിരസ്യവാചമുചിവാൻ.

അർത്ഥം—അനന്തരം കരൂശഭൂമിവാസവ വരൂഥിനീ സമൃതി
തൈഃ രജ്ജാഭയൈഃ അനന്തം ആശു കല്പയാൻ സകാശിഭൂപതിതദം സ
ത്പരം സകാശം ഏത്യരജ്ജാ മൃരസ്യ ചൈരിണഃ നിരസ്യ വാചം ഉചമി
വാൻ.

അർത്ഥം—അനന്തരം കരൂശഭൂമിയിലേ വാസവാൻ (രജവേഗ്രൻ, രാ
ജാവ്യ) വരൂഥിനി (സേന) തിഷ്ഠിനഃ സമൃതിത (ഉണ്ടായ) അജായിരി
കുന്നംജ്ജാഭര (ചൊടിച്ചടം) അജയകാണ്ടു അനന്തം (ആകാശം) രജ്ജ വേ
ഗം കല്പയന്നായി (ആകാശം ചൊടിയേക്കിട്ടു) കശിഃചാജ്ജവീരോടുകൂ
ടിട്ടു അദ്വൈതം ഉടഞ്ഞ് അടുത്തുചെന്നിട്ടു മുൻപെ ചൈരി (കൃഷ്ണൻ) യെ
നിരസിച്ച് (നിന്ദിച്ചു) വാചിതൈ ചരഞ്ഞു (ശകരിച്ചു.)

പദം— പാടവമോടേർചെല്ലുതിനിഹ യദുകീടാ!
വിരവിൽ വാടാ!
കുടിലതകൊണ്ടുനീയും തടനെന്നചോലെ ഭാവം
നടിച്ചു നമ്മുടേരൂപംധരിച്ചതെല്ലാം
സ്വദിതികളഞ്ഞിനാഭിലാഷിതം ജീവിതമെങ്കിൽ
വടിവിന്നൊടടിമലർ തൊഴുതിടുക— പാടവ
ചരിച്ചു മാതുലൻതന്നെവധിച്ചു വീരവാദങ്ങൾ
വദിച്ചു മദമിയന്നു വസിച്ചുനിന്നെ
കൊതിച്ചു കാണമതിനതുലഭിച്ചു ബാണങ്ങൾക്കുനീ
ഭവിച്ചു പാടവയായി ധരിച്ചുകൊൾക— പാടവ
തരത്തിലൊത്തവനെങ്കിൽ കരത്തിൻലാലവകാണാം
കരുത്തുനടിച്ചിങ്ങെന്നോടെതിർത്തൻ
കഴുത്തു വാളുകൊണ്ടുടനറുത്തു പതത്രികൾക്കു
കൊടുത്തവരുടെതൃപ്തി വരുത്തിടുവൻ,
പാടവമോടേർചെല്ലുതിനിഹ ഗൃപകീടാ!
വിരവിൽ വാടാ!

൨൩

അമർത്യന്മാരെയുമെല്ലാമമർത്യവാൻ രണ്ടുവി
 സമർത്ഥന്മാരെന്റെ ബലം ന ഹിച്ചുനില്പാൻ
 ധരിത്ര യിലില്ലാരുത്തൻ കിരത്വ മതുമാഹിച്ചു
 വികത്വനംചെയ്തീടുനു വിവിധമരണം— പാടവ
 നിനക്കു ചിലരെപ്പോരിൽ ജയിച്ചിട്ടുള്ളൊരുമദ
 മെതിക്കിലെന്നോടിന്നിഹ നിരത്വകമാം
 തരക്കളെയിളക്കുവാൻ തിമിർത്തമാരുതവേശം
 ഫലിക്കുമോ പറകനി ഗിരിശിഖര— പാടവ

അർത്ഥം— പാടവം=സാമർത്ഥ്യം, യദുകീടം! =യദുവാക്യനപുഴ, തി
 സ്സാര, കടിലത=കെട്ടിലും, ജീവിതം അഭിലാഷിതമെങ്കിൽ (ജീവിച്ചിരിക്ക
 ണമെങ്കിൽ) പാരണം=പ്രാർത്ഥന, പതത്രികൾ=പക്ഷികൾ, ധരിത്രി=ഭൂമി, കി
 മത്വം=ഏന്തിനായിക്കൊണ്ടു്, വികത്വനം=വെറുതേപറക, തര . . . .
 ശിഖര (കെട്ടുകാറ്റിനു വൃക്ഷങ്ങളെ ഇളക്കിമറിക്കാൻ കഴിയുമെങ്കിലും പവ
 തശിഖരങ്ങളെയിളക്കുവാൻ സാധിക്കയല്ല)

ശ്ലോ. ൧൩. നികൃത്താതിമത്തേദരകൈരഘത്രപ്ത-
 പ്രമത്തോന്നതോത്താളവേതാളഗൃത്തേ
 കരൂശാധിനാഭമാരണേശ്വരിണാഭമാ
 രക്ഷാനായിനിദ്രാമനതമാനമുദ്രാം.

അർത്ഥം— അഥ നികൃത്താതിമത്തേദരകൈരഘത്രപ്ത പ്രമത്തോന്ന
 തോത്താളവേതാളഗൃത്തേ രണേശ്വരിണാ കരൂശാധിനാഭമാ രക്ഷാ അനു
 തമാനമുദ്രാം നിദ്രാം അയാധി.

അർത്ഥം അന്തരം നികൃത്ത (ദേദിപ്പിക്കപ്പെട്ട) അളായിരിക്കുന്ന
 അതിമാത്രം (അധികം മദിച്ച ഗജ) അളയെ രൈരഘ (ചോരളിട്ട) അ
 ളയെക്കൊണ്ടു തൃപ്ത (തൃപ്തിയോടുകൂടിയ) അളയും പ്രമത്ത (പ്രമാദം, ലഹര
 യെ പ്രാപിച്ച) അളയും ഉന്നതോത്തള (ഉച്ചത്തിൽ തുള്ളിച്ചാടുന്ന) അളി
 യും ഇരിക്കുന്ന വേതാള (ഭൂതപ്രേത) അളയെ ഗൃത്തത്തോടുകൂടിയ രണ (ഘ
 ങ്ങ) രവിൽ ശ്വേത (കൃഷ്ണൻ, കർത്താവു) യാൽ കരൂശാധിനാഥൻ (കർമ്മം)
 രട്ട (കോപം) കൊണ്ടു അനുതമാനമുദ്രയായിരിക്കുന്ന നിദ്ര (മരണം) യെ ന
 യിപ്പിക്കപ്പെട്ടു (പ്രാപിപ്പിച്ചു).

ഘണ്ടാരം— ചമ്പ.

ശ്ലോ. ൧൪. ശിതശരണ രണേ മുരവൈരിണാ
 ഘതശിരോധി വിധായ നിപാതിതം

വീരചയന്നധികാധീ സുദക്ഷിണോ വിലപനം പിറ്റു രാനന മാദദേദ.

അർത്ഥം—സുദക്ഷിണൻ രാജൻ മുറയെഴിഞ്ഞ ശിതശരണ ധരത
ശിതശരണ വിനയ വിപാതിത പിറ്റു ആനന്ദ അധികാധി വിലപനം വി
രചയൻ ആദദേദ

അർത്ഥം—സുദക്ഷിണൻ രാജൻ (യുദ്ധ). അതിൽ മുറയെഴി (കൃഷ്ണ)യാൽ
ശിത (ഉത്ത്) ശരണകാണ്ടു ധരതശിതാധിയാക്കി വിപാതിത (കഴുത്തുരത്തു
വീഴ്ന്നിട) മാതിരിഭവന്ന പിറ്റാ (അല്ലെ) വിന്റെ ആനന്ദ (മുഖ) ഞെ
അധികാ ആമിയെട്ടു വിലപനത്തെ വീരചയന്നാധി വിലവിളിച്ചുകൊണ്ടു
ആനന്ദംവെച്ചു (യുദ്ധം).

പദം— ഹോ! ഹന്ത! കിത്തു കരണീയമധുനം,
മിളിതാളികന്തളം ലളിതമാമാനനം
വിലസുന്ദ ഗമനാളനളിനഭോപാലൈ,
മന്ദഹസിതകൊണ്ടു മധുരതരമാമിതു
സാന്ദ്രഭധിരംസാരസംഭൃതമഹോ,
അതിവിമലസമൃദ്ധിമമതിൽ അതിശയിതമാമിതു
കണിതിതലൈ കലൈബത ക്ഷീണശോഭം,
അഗ്രിജാനാഗ്ര പരണാർച്ചനംവെത്തുഞ്ഞാൻ
വിദ്രതംവാങ്ങിവരമത്രൈവവജവൻ,
ഇക്ഷണംകാനാം സുദക്ഷിണപരാക്രമം,
ധൃത്തനാം ഭദ്രവക്പുത്രേണ രണശിരസി
മിത്രസുതപത്തനേവത്തിട്ടുനോൻ— ഇക്ഷണം

അർത്ഥം—ധരത ശരണ വിജാനാ അതിൽ, കിത്തു=പിന്നെ, കര
ണീയം=വെച്ചുപുടങ്ങുതു് അധുനം=ഇപ്പോൾ, മിളിത (സംബന്ധ)
ങ്ങളായിരിക്കുന്ന അളി (വണ്ടു) കളകുന്ന കന്തള (കടന്ന) ഞങ്ങളോടടു
യ, ലളിതം=മോഹനം, ആനന്ദം=മുഖ, ഗതയാള (തണ്ടില്ലാത്ത) മാ
യ തളിനം (താഴം), സാന്ദ്രായ ഭധിരംസാര (രക്തപ്രപഞ്ചം) അൽ
സാന്ദ്രത (സംഭരിക്കപ്പെടുതു്, മുങ്ങിയരിക്കുന്നതു്), രാമിമം=കിത്തു,
ക്ഷീണശോഭം=ലോകമാണു്, അദദേ (പവിത്ര യാമയുടെ വാണോ
ർച്ചനം=ആപാദപുഷ്പ, വിദ്രതം=ചവറത്തിട, അത്ര ഏവ=ഇവിടെത്തന്നെ,
മിത്രസുതപത്തനം=അരകം; യമദലരകം.

നീലാംബരി - ചമ്പ.

ശ്ലോ. ൧൮. താവൽസോചിസുദക്ഷിണോനിജപിതൂഃ
 കൃതപാശിരോവാനിസഃ-
 ഭാവിബ്വാഷ്ടമനന്തമാത്ര ജഡധീ-
 രന്തന്നിനീഷൻ ഹരിഃ
 സന്താനംചരണംബുജപ്രണയിനാം
 സഞ്ചിന്തയൻധൃജ്ജിം
 പാദോഗ്രാസ്തുനിചീഡിതക്ഷിതിതപാ-
 ശ്ചക്രമഹാവിക്രമഃ.

അനവയം—താവൽ മഹാവിക്രമഃ സഃ സുദക്ഷിണഃ അപിജഡധീഃ തിജപിതൂഃ ശിരഃ വാനിസാഷ്ടകൃതപാ ആത്ര ഹരിഃ അനന്തം ആവിബ്വാഷ്ടം അന്തം തിനീഷൻ ചരണംബുജപ്രണയിനാം സന്താനം ധൃർജ്ജിം സഞ്ചിന്തയൻ പാദോഗ്രാസ്തുനിചീഡിതക്ഷിതിതപഃ ചക്ര

അർത്ഥം—അപ്പോൾ മഹാവിക്രമനായ ആ സുദക്ഷിണൻ ആകട്ടെ ജഡധീ (ജഡബുദ്ധി; ചൈതന്യമില്ലാത്തജഡം) യായി തിജ (താൻ) പിതാവിന്റെ ശിഷ്യനെ ഭസ്മമാക്കിട്ട് വേഗത്തിൽ ഹരിയെ അനന്ത (അവസാനമില്ലാത്ത) മായിരിക്കുന്ന ആവിർബ്വാഷ്ട (ബുദ്ധി) ഭത്തയും അന്ത (മരണ) ഭേദയും നയിപ്പിച്ചാൻ ഇഹയോടു കൂടിയവനായി ചരണംബുജ (താമസചെയ്യുള്ള പാദം) ത്തെ പ്രാപിക്കുന്നവർക്ക് സന്താന (കല്യാണ) മായും ഇരിക്കുന്ന ധൃർജ്ജി (ശിവൻ) യെ സഞ്ചിന്തയന്നായിട്ട് (തല്പ്രബന്ധം സ്മരിച്ചിട്ട്) പാദോഗ്രാസ്തു (കാലചൈ ചൈരവിരൽ) ത്താൽ തിചീഡിതയായ ക്ഷിതിയോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന തപസ്സിനെച്ചെയ്തു (ചൈരവിരലിൽനിന്നു തിന്നു തപസ്സു ചെയ്തു) .

പദം— ചന്ദ്രാവതംസ! ജയ ശംഭോ!
 വന്ദാരുമന്ദാര! വിതരമമശ ഭോ!— ചന്ദ്രാവ,
 ശരദിന്ദുരചിരചിരദേഹ! സകലസുരവൃന്ദനത!
 വിഗതമോഹ! ഭരമുകുളനയന! ശിഖിവിഹിത
 [പൂരഭാഹ — ചന്ദ്രാവ,
 ശമധനമനീന്ദ്രാപരിവാരസതത! ശരണാഗതാവന
 [വിഹാര!
 കമനീയരൂപ! കൃതമനസിജനികാര!— ചന്ദ്രാവ,
 കരുണാവിദേഹിമയിദീനേ

തുഹിനധരണീധരാത്മജാജാനേ!

പരണാദൃതേകിമപി ശരണം നജാനേ!— ചന്ദ്രാവ,

അർത്ഥം — ചന്ദ്രാവതംസ! = ചന്ദ്രദൃഷ്ടന!, വന്ദാരുകർക്ക (വന്ദിക്കുന്നവർ) മന്ദാര (കല്പവൃക്ഷ) വിതര (വിതരണം ചെയ്യാലും; തന്നാലും) ശരണിന്ദുരപിരുദേവ! (ശരൽക്കാലത്തിലെ ചന്ദ്രനക്ഷത്രപ്പോലെ മന്ദോഹരമായ ശരീരത്താടുകൂടിയവരേ) ദേമുകുജനയേ! (ക്ഷാണൈന്നു തുറന്നിരിക്കുന്ന കടന്നുടുകൂടിയവരേ) ; മൂന്നാംതൃക്കണ്ണു എല്ലാജ്ഞാഴും തുറന്നിരിക്കുകയാണല്ലോ. ശിഖിവിമിതപുരോമ! (അഗ്നികൊണ്ടു പുരാസുരോമനാ ചെയ്തിട്ടുള്ളവരേ) കമനീയാ = സുന്ദരം, കൃതമനസിജനികാര = കാമദേഹന, വിദേഹി (ചോ. പ. മ. പു. ഏ. വി. ദായാ ചെയ്യാലും, തന്നാലും) മയി = എനീൽ, തുഹിനധരണീധര (ഹിമവൻ) നെൻ ആത്മജാ (മകൾ) ജാഹി (ഭാര്യ) യാചിട്ടുള്ളവരേ; ശിവൻ; പരണാൽ ദീപത = തൃപ്തമല്ലാതെ, നജാനേ = ഞാൻ അറിയുന്നില്ല, ജായേ, ല. ആ. ഉ. പു. ഏ. വ.

ശ്ലോ. ൧൯. വാമാങ്കഭാഗാവലരാജസുതാകടാക്ഷ-
ഭാമാഞ്ചിതഃ പരിപിശാഗജടാകലാപഃ
ഭസ്മാംഗരാഗപരികർമ്മിതനിർമ്മലാംഗഃ
പ്ര ങ്ങുദ്രവഭഗവാനഥചന്ദ്രചൂഡഃ.

അർത്ഥം — അൻ ചന്ദ്രചൂഡഃ ഭഗവാൻ വാമാങ്കഭാഗാവലരാജസുതാകടാക്ഷ ഭാമാഞ്ചിതഃ പരിപിശാഗജടാകലാപഃ ഭസ്മാംഗരാഗപരികർമ്മിതനിർമ്മലാംഗഃ പ്രാദുർബ്ബഭവ.

അർത്ഥം അന്തരം ചന്ദ്രചൂഡയാകുന്ന ഭഗവാൻ (പരമേശ്വരൻ) വാമാങ്കഭാഗ (ഇടതുപുറം) ത്തു സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന അ പലരാജസുത (പാവതി) യുടെ ദാമ (കയറു) ഞ്ജകൊണ്ടു അഞ്ചിത (കെട്ടപ്പെട്ട) തായി പരിപിശാഗി (നല്ല രാകംവന്നത്, പിംഗളവണ്ണം) കളായിരിക്കുന്ന ജടകളാകുന്ന കലാപ (ഭൂഷണ) ഞ്ഞാടു കൂടിയവനായി, ഭസ്മാംഗരാഗ (ഭസ്മക്കുറി) ഞ്ഞാൽ പരികർമ്മിത (പൂശപ്പെട്ട) മായിരിക്കുന്ന നിർമ്മലാംഗ (ധവളദേവ) തായിട്ടു പ്രാദുർബ്ബിച്ചു; പ്രത്യക്ഷമായി.

ഇന്ദ്രം.

ശ്ലോ. ൨൦. സത്തുഷ്ടസ്തുപസാഹമിഷ്ടവരദ-
സ്തീവ്രേണതേദ്രുപതേ!
തുണ്ണാ ഭക്ഷിണമാഭിപാരവിധിനാ
വാനിം സമാരാധത

സങ്കല്പംതവസാധയിഷ്യതിതതഃ
പ്രോത്തിഷ്ഠാനേനൈജ-
വിശ്വപ്ലേഷകൈഃ കൈരസ്രീഭവാനം
പ്രാവൃത്യകൃത്യാനഃ.

അപായം - (൧൧) ഭൂപതി! തേ തീദ്രുണതപസാ അഥാ സ
ഇഷ്ടഃ ഇഷ്ടപരഃ (അസ്തി) ; (തഥ) ഇഷ്ടം ഭക്ഷിണം വാനിം ആദി
ചാരവിധിനാ സമാരായയ; തതഃ പ്രോത്തിഷ്ഠാനഃ കൃത്യതലഃ നിജൈഃ
വിശ്വപ്ലേഷകൈഃ കൈഃ ശ്രീഭവതാ പ്രാവൃത്യതവസങ്കല്പം സാധയിഷ്യ
തി.

അർത്ഥം—അല്ലയോ ഭൂപതി! (രാജാവാ) അങ്ങയുടെ തിവ്ര (ഭയ
ങ്കര) മായിരിക്കുന്ന തപസ്സുകൊണ്ടു ഞാൻ സത്തുഷ്ടനായി ഇഷ്ടവരദ (ഇഷ്ട
ങ്ങളായ വരങ്ങളെ കൊടുക്കുന്നവൻ) തായി ഭവിക്കുന്നു; അങ്ങു വേഗത്തിൽ
ഭക്ഷിണ (സൗകന്യ) മായിരിക്കുന്ന വാനി (അഗ്നി) യെ ആദിചാരവിധി
(ആദിചാരകർമ്മം) കൊണ്ടു സമാരായിച്ചാലും (ആദിചാരപ്രവൃത്തികൊണ്ടു്
അഗ്നിയിൽ ഒരു ഘോരം ചെയ്യാലും), അതിൽ (അഗ്നി) നിന്നു പ്രോത്തിഷ്ഠ
മാന (പ്രകർഷണം, അതിശയേന ഉപദാനം ചെയ്യപ്പെടുന്ന, ചെന്നുവന്ന)
തായിരിക്കുന്നകൃത്യതലൻ (കൃത്യാഗ്നി) തിജങ്ങളായി വിശ്വപ്ലേഷകര (പോ
കഭയങ്കര)ങ്ങളായിരിക്കുന്ന കര (രശ്മി, ജപാദ) ങ്ങളെക്കൊണ്ടു ശ്രീഭവത
(മൃന്നലോക) ത്തെ പ്രാവരണം ചെയ്തിട്ടു് അങ്ങയുടെ സങ്കല്പ (വിചാര) ത്തെ
സാധിപ്പിക്കും.

സൗരാഷ്ട്രം—അടത്ത.

ശ്ലോ. ൨൧. പ്രാജ്ഞൈ രാജ്ഞൈ സ്തദാനീം നിജകലഗുരുണാ
സാദരം ഹൃയമാനഃ-
ലഭന്ത രഹസ്യേ ജഘ്യായുഗഗമിമദരാൽ
കമ്പയന്തി ജഗന്തി
ചമ്പാസമ്പാതശങ്കാം തദസി വിദധതീ
സസ്പൃലിംഗൈ രചാഗൈഃ
കൃത്യാകൃത്യാ കരാളാപ്രമപരിവൃന്ധൈ-
മേമദരാ പ്രാദരാസീൽ.

അപായം - തദാനീം പ്രാജ്ഞൈഃ ആജ്ഞൈഃ നിജകലഗുരുണാ സാ
ദരം ഹൃയമാനാൽ വരേണ അഥായ കൃത്യാ ജഘ്യായുഗഗമിമദരാൽ ജഗ
ന്തി കമ്പയന്തി സസ്പൃലിംഗൈഃ അപാഗൈഃ തദസി ചമ്പാസമ്പാതശങ്കാം
വിദധതീ ആകൃത്യകരാളാ പ്രമപരിവൃന്ധൈഃ മേമദരാ പ്രാദരാസീൽ.

അർത്ഥം—അദ്വൈത പ്രാജ്ഞ (പ്രശസ്ത) ഞ്ജായിരിക്കുന്ന ആജ്ഞ (നന്ദ) ഞ്ജെക്കൊണ്ടു തീജ് (തൻ) മായിരിക്കുന്ന കർമ്മ (പരമഹിത) വിനാൽ ആദരത്തോടുകൂടി ഇന്ദ്രമാത (മരമിടുകുടുന്ന) മായിരിക്കുന്ന വഹ്നി (അഗ്നി തീജ്ജൽ തന്നു ഉടനേ കൃത്യം, ജ്ഞാപയുവത്തിന്റെ ഗരി മദരം (പവിയകര) മേരത്വമായിട്ടു ജഗത്തുകൾ (പലകൾ) കനായനീ (പിറപ്പിക്കുന്ന) തായി നസ്സുചിത (വീജ്ഞാരിയോടുകൂടിയ) ഞ്ജായിരിക്കുന്ന അപാഗ (കടന്നുപോകുകൊണ്ടുള്ള തോട്ട) ഞ്ജെക്കൊണ്ടു തദസ്സി (ആകാശ)ൽ പവാസമ്പാശശഃ (മടിത്തീജ്ജ് മന്നൽ ചീഴുക എന്നുള്ള സംശയം) യെ ഉണ്ടാക്കുന്നവളായി ആകൃത്യാകരജ (കരാളംകൃതി, അതിഭയങ്കരി) യായി പൂജ (ഭൂ) ഞ്ജാകുന്ന പരിവൃഡ (യജമാനൻ) താരോടുകൂടിയവളായി പ്രദുർവിജ്ജ (പ്രത്യക്ഷമായി).

പദം—
 ഐന്ദുനിന്നുടെ ചിന്തിതമെന്നതു
 ഹന്ത! ചൊൽക നീയെന്നൊടുവൈകാരിത
 ഐന്തെന്നാലുമതുസാധിച്ചീടുവാ
 നന്തരായം നമുക്കില്ല ഭൂപതേ,
 ഇതിലോകങ്ങളെക്കല്ലുകാലത്തു
 നേത്രപരമ്പിയിലാഹുതിചെയ്യുന്ന
 ഗോത്രജാപതിയായ ഭഗവാന്റെ
 ഭൃത്യയെന്നു ധരിക്കണമെന്ന നീ,
 ചണ്ഡവിക്രമയാകും മമ ഭൂജ
 ഭണ്ഡംകൊണ്ടു പിടിച്ചു നീബന്ധിച്ചു
 ചണ്ഡദീധിതന്നെയോ ചൊല്ലുകാ
 ചണ്ഡലനെയോ കൊണ്ടുവരേണ്ടതു്,
 വിപ്രിയംചെയ്തു ഗോപഗൃശംസനെ
 ക്ഷിപ്രമങ്ങു ഗമിച്ചുഹനിക്ക നീ
 മജപ്രിയമതുതന്നെ ധരിക്കണാം
 ദീപ്രവാവകഘോരതരാകൃതേ!,
 വിഷ്ണുപദം ഭയന നടുങ്ങുമാറട്ടഹാസം
 ചെല്ലൊട്ടും മടിയാതെ
 ഭൃഷ്ടനാകമവന്റെ കളേബരം
 പിഷ്ടമാക്കുവനില്ലേരു സംശയം,

അർത്ഥം—ചിന്തിതം=അഭിപ്രായം അന്തരായം=തടസ്സം, ഗോ
രൂപം=ശിവൻ, ചണ്ഡവിക്രമം=കൂരപരാക്രമം, ഭുജണ്ഡം=കൈ
യാകുന്ന വടി, ചണ്ഡദീധിതി=സൂര്യൻ, ആചണ്ഡലൻ=ദേവേന്ദ്രൻ, വി
പ്രിയം=അഹിതം, റ്റശംസൻ=കൂരൻ, ദീപ്ര (എരിയുന്ന) മായിരിക്കുന്ന
പാവക (അഗ്നി) ഞെപ്പോലെ ചോരതരയായ ആകൃതിയോടുകൂടിയവരേ,
വിഷ്ണുപം=ഭുവനം, കരേണ്ഡം=ശരീരം, പിഷ്ടമാക്കം=പൊടിയൊക്കം,

ശങ്കരാഭരണം—അടന്ത.

ശ്ലോ. ൨൨. തസ്തിൻ കാലേ ചാരകാമാവസന്ത-
സ്തന്ത സ്തേവ് ഭൂസുരഃ ശ്യാഘൃകൃത്യാഃ
കൃത്യാമാരാൽ ഭൂതസംഘൈ സ്തമേതാ-
മേതാമാശ്രുപ്രേക്ഷ്യ ചിന്താം വിതേനഃ.

അർത്ഥം— തസ്തിൻ കാലേ ചാരകാം ആവസന്തഃ സന്തഃ ശ്യാഘൃ
കൃത്യാഃ സേവ് ഭൂസുരഃ ഭൂതസംഘൈഃ സമേതാം ഏതാം കൃത്യാം ആരാത
പ്രേക്ഷ്യ ആശ്രു ചിന്താം വിതേനഃ

അർത്ഥം— ആ സമയത്തു ചാരകയിൽ ആവസിക്കുന്നവരായി
സത്തുക്കളായിരിക്കുന്ന ഏല്ലാ ഭൂസുര (ബ്രാഹ്മണ) നാടും ഭൂതസംഘങ്ങളോടു
കൂടെ വരുന്ന ഈ കൃത്യയെ ദൂരവെച്ചു പ്രേക്ഷണം ചെയ്തിട്ടു (കണ്ടിട്ടു) ഉ
ടമേ ചിന്തയെ ചെയ്തു (വിചാരിച്ചു).

പദം— എന്തേഹോ! ഭൂസുരന്മാരേ! എന്തേഹോ!,
ചണ്ഡമാരുതൻ വരുന്ന ഗജണ്ഡമാകെ ഇളകുന്ന
ഖഗഷണ്ഡമോടചനിമണ്ഡലേ
വിടവിമണ്ഡലങ്ങളിതകാണേയ
വീണീടുന്നതു് — എന്തേഹോ,
ഹന്ത! ധൃളിഘനജഃഖം ദിവിസന്തതം ജലദനീലം
ബഹുലാന്ധകാരപടബന്ധനേനപരമന്ധരൂപമാ-
സ്തസുന്ധരാതലമിതു് — എന്തേഹോ
കിന്തുദീധിതിനികാമഃ വൃദിചിന്തിച്ചീടുകിലമേയം,
കാൺകിലന്തകാരിയാം പുരന്തകൻതന്നുടെ
ചെന്തീക്കണ്ണിൽനിന്നു ചിന്തുവഹനിയോയിതു.

[—എന്തേഹോ

ഘോരീയോടികെലൻ ഭുജകേതു കാൺക വിലസുന്നു
 ധൃമകേതുപോലെയതി ഭീതിനരകീടുന്നു
 ഭൂതമോക്തിലിതഭൂതപൂർവ്വമിതു — ഏതമോ
 തീർപ്പാദ! നതപാദസ്യഃ!
 കീർത്തിതമലവിനോദ! നിന്റെ
 കാൽത്തളിരിണയുമോത്തു വാഴും
 ഞങ്ങളുക്കത്തബന്ധുവാനീകാശ്രയം,
 വരദ! പാലയ കൃപാലയ! പാലയ

അർത്ഥം— മണ്ഡലായതൻ = കൊട്ടക്കാരൻ, ഗജമണ്ഡം = ഗജസഭ
 ഹം, ഖഗം = പക്ഷി, അപരിമണ്ഡം = ഭൂമി, വിപിണ്ഡലം = വൃ
 ക്ഷുക്കൂട്ടം, സുഖിമതജാലം = വാങ്ങാ പൊടി, ഹിവി = ആകാശത്തു, സന്ത
 തം = ഏഴപ്പാഴ്, ജലാഹിപം = മരണങ്ങളെക്കൊണ്ടു തില, ബഹുജണ്ഡകം
 = (ആരിതട്ട) പടവണ്ഡം = വസ്തുക്കളു, വസുന്ധരാതലം = ഭൂമി, ദീധി
 തിനികയം = രാജിത്തുട്ടം, ഹൃദി = മയ്യുറ്റിൽ, അമേയം = അഗണ്യം, പുന്ത
 നകൻ = ശിവൻ, അഭൂതപൂർവ്വം = മുന്മുൻപോരെയ്, വരദ = വരത്തെ കൊ
 ട്ടുന്നവരേ! പാലയ = രക്ഷിച്ചുപോ.

സാരംഗം — അടനം.

ശ്ലോ. ൨൩. ഭിദ്രാപഥം പ്രാപ്യ ജവേന വാസു-
 ഭിദ്രാദൃതപാരവതിമകാശേസു
 നൈശ്ശക്തിർലോലാരവേണ കൃത്യം
 വിദ്രാവയാമാസതദാ ജനൈരാവാൻ.

അർത്ഥം— ഭിദ്രാപഥം കൃത്യം ജവേന വാസുഭിദ്രാദൃതപാരവതിം അ
 കാശേസു പ്രാപ്യ നൈശ്ശക്തിർലോലാരവേണ ജനൈരാവാൻ വിദ്രാവയാ
 മാസം.

അർത്ഥം— ഭിദ്രാപഥം (അമംഗല) യായിരിക്കുന്ന കൃത്യം വേഗ
 ത്തിൽ വാസുഭിദ്രാദൃതം ആദൃതയായിരിക്കുന്ന പ്രാദവതിയെ അസംഗതിയാ
 യി പ്രാപിച്ച നൈശ്ശക്തിയായിട്ടു അച്ഛാർ ലോലാരവ (ഭയങ്കരശബ്ദം)
 കൊണ്ടു ജനങ്ങളെ ഭയപ്പെടുത്തിച്ചു.

പദം— ആരിതാരിതസാരമനജന്മാർ
 നേരേനിൽക്കുന്നതു്— ആരിത

ഘോരഘോരവിരാചഭീഷിതവാ
രണേന്ദ്രമുഖേനവനഭൂവി
ഭീരുവാക്യ ഘോരവാവലി ഘോരവേ
മരുവീടുമോ ബര!—

ആരിത

കൂർത്തു മുത്ത ശാങ്ങുജ്വരകരാരിലാത്തിക
ലനം ചോരിനോ ത്തധുത്ത സമസ്തവൈരികൾ
പാത്തിടം സമവത്ത പാമതിൽ—

ആരിത

അദ്രകി കർബാഹു വിക്രമമദ്രി
കരകി മസഹൃതെന്നതു
വിദ്രുതം കരുതാത്തിലോ അധി
രാദ്രായ ഭൂവി വീണിടു ദ്രുതം—

ആരിത

കാലനെന്നൊടൈതിക്കിലും കലഹേ
മടങ്ങുമതോക്കണം
ഘൃഭ കാകാമാമ വൈരിജാല പലാല
രാശിയെങ്ങേതു കിൽപുനഃ —

ആരിത

അർത്ഥം - അസാരമനുജന്മാർ = നിസ്സാരനാരായ മനുഷ്യർ, ഘോര
ഘോരവനഭൂവി = സിംഹം കാട്ടാന മുതലായ ജന്തുക്കളുടെ അതിഭയങ്കര
ങ്ങളായ ശബ്ദങ്ങളോടുകൂടിയ കാട്ടിൽ, ഭീത = സ്വഭവം പെടിയുള്ള, ഘോര
വാവലി = കറുത്തുരുത്തിയ കൂട്ടം, സമവത്തിപ്പുര = അന്തകരംജയാനി, അ
ധിരാർദ്രൻ = ചോരകൊണ്ടു യന്ത്രണവർ, വൈരിജാല (ശത്രുഗണ) മാകു
ന്ന പലാലരാശി (വദ്യോൽകൂട്ടം) യാടു ഏതുകിൽ, മേകാ കഥാ = എന്റെ
കഥയെന്താണ്?

ശ്ലോ. ൨൪. ഭാസപൽ ഭ സ്മരഭാസുരാമനികര-
പ്രോൽഗമുദ്രസ്രാഹ്ശാ-
സദ്രീകർബ്ബ കരാളമാംസളതമോ-
ഭംഗരഥാഗാഭിധം
വൈകണ്ഠസുസരാകിണ്ണകളി-
കാണ്ഡാടവീകർത്തന-
ക്രീഡാജസ്രവിനോസോധകമരഃ
പ്രാദുർബ്രവായുധം.

അന്യായം - ഭാസപൽഭാസ്വരഭംസുരരഹിതകരപ്രാൽഗ്ലൃ ഓസ്യു
ഭംസ്യുദ്ദിപ്തകരാളമാനന്ദതമോഭംഗം സുരാരികണ്ണ കരളീകംബാഭവി
കർത്തക്രീഡഃജസ്രവിനോസധകം വൈകണ്ഠ സ്മരഥംഗോഭിധം ആയു
ധം അത്പ്രാപ്തം ഭൂവ.

അർത്ഥം - ഭാസന്താ (പ്രകാശിക്കുന്ന) യിരിക്കുന്ന ഭംഗംകര (സൂ
ര്യനെപ്പോലെ) ഭാസര പ്രകാശകന) അളയിരിക്കുന്ന ആരികര (ആ
രങ്ങല്ലെട) അളിതീന്ന പ്രേ ത്ഗമിക്കുന്ന (മേറ്റേറ്റുപോകുന്ന) ഉദ്യ
പ്തകരാള (കാലകര) കൈങ്ങു സ്മരപ്ത (ഉടനേരിശയ) മയി
കരാള (ഭയകര) മയിരിക്കുന്ന മാന്ദന്ദമസ്സിനേര (കൂർത്ത) ഭംഗമയി,
സുരാരികണ്ണ (അസാരത തടെ കഴുത്തു) മകന്ന കരളീകംബാഭവി (കര
ളീവര) യുടെ കർത്തക്രീഡയിൽ (കൃത്യകളിക്ക) അസ്രവിനോസഃ
ധക ഘല്ലാസ്തംഗം ഉതഃവരത്തേദകൃത്യം) മയിരിക്കുന്ന വൈകണ്ഠ
(കൃഷ്ണ) നെർ രഥംഗോഭിധ (കൃഷ്ണ ഘനപേരള) മകന്ന ആയുധം ജന്തു
മേരുവയിട്ടു പ്രാപ്തംഭവി (പ്രത്യക്ഷ മയി).

മലഹരി - ചന്ദ.

ശ്ലോ. ൨൫. സ്മരഭംഗം ബുജകോരകൈ രനുദിനം
പത്മാകരേണാഭയാൽ
സാമോഭം വിഹിതാർണേന ഭജതാ
വർണ്ണോഃ പദം ശാശ്വതം
സ്മര്യേണവസുരർണേനസഹസാ
സഹൃത്യ കൃത്യാനലം
വൈകണ്ഠസ്യ പദോപകണ്ഠസരണേന
ചക്രേണചക്രേ പദം.

അന്യായം - സ്മരഭംഗം അംബുജകോരകൈ അനുദിനം പത്മാക
രേണ ആയാൽ നാമോഭം വിഹിതാർണേന വർണ്ണോഃ ശാശ്വതം പദം
ഭജതാസുരർണേന ചക്രേണ സ്മര്യേണ ഇവ സഹസാ വൈകണ്ഠസ്യ പദോ
പകകണ്ഠ സരണേന പദം ചക്രേ.

അർത്ഥം - സ്മര (മനോഹര) അളയിരിക്കുന്ന അ ബുജകോരക
(താമരമേട) അളകൈങ്ങു ദിവസന്തേരും പത്മ (മഹാലക്ഷ്മി) യുടെ ക
ര (കണ്ഠ) അൽ ആരവോടും സന്തോഷത്തോടും വിഹിതാർണ (പൂജി
കപ്പെടുന്ന മയി വിണ്ണവിന്റെ ശാശ്വതം) മയി പരത്തേ ഭജ
ത്താ (സേവിക്ക) യിരിക്കുന്ന സുരർണചക്രത്തേൽ സ്മര്യേണ ഘനപേ
ലെ ഉടനെ വൈകണ്ഠന്റെ പദോപകണ്ഠസരണി (ഉച്ഛാത്തിയടുത്തു)
യിൽ പദം ചക്രപ്പെട്ടു (ചെന്നു തിന്ന).

൩൩

പദം — ശ്രീവാസുദേവ! ജയ ശൈരരേ!

ശ്രീമുഖാംബുജകേളിലോലലോലംബ!— ശ്രീ

ഭക്തപരിപാലനാ പരിചിനൊടുചെയ്തുതിനു

ചിത്രമാരൂപമിതു കൈക്കൊണ്ടതും

സതപമുതേന്ത! നിന്റെ മായാനഭാവേന

മത്തനെന്നഖിലജം മനനഃചെയ്യുന്നു— ശ്ര

കർമ്മകാരണങ്ങൾക്കു കാരണനായനിന്നാൽ

പ്രേച്ഛമാണയാകുമ്പോൾ ദേവി മായാ

വീര്യയുതയായി വിശ്വാ നിർമ്മിതിചെയ്യുമെ

ന്നായ്കുമരുടെ വാദോന്നന്ദമുതേന്ത!— ശ്രീ

ഉഗ്രവക്രമയാകും മാരാശക്രത്യയെ

വേഷഗമവെന്നു ഞാനും

ഒറ്റുഗോപുരപ്പരി ക്ഷപതവരോടും

കൂടെ നിഗ്രഹംചെയ്തു

സുദക്ഷിണൻ തന്നെയും— ശ്രീ

അർത്ഥം—മത്തൻ=മാർദ്ദ്യൻ, മനനഃചെയ്യുന്നു=വിചരിക്കുന്നു, പ്രേച്ഛമാണ=നിഷേധം, വിശ്വാ=വോക്താവ്, നിർമ്മിതി=സൃഷ്ടി, മാരാശക്രത്യ=ശിവസാധുസ്വിയായ കൃത്യം,

ശ്ലോ. ൨൩. ദ്രുപ്തം തം സമരേ കരൂശഗ്രാപതിം

കീനാശഭഗഹരാതിഥിം

കൃതപാ കാശ് ഗ്രാപണ സാകമമരൈഃ

പുഷ്പൈ രഥാഭൃച്ഛിതഃ

കൃത്യാഗേഭ്യ മുതമിതം പ്രശമയൻ

സ്വാനാം ജനാനാം പുന-

ശ്ചക്രേണാമിതവിക്രമോസു ജഗതാം

മോദായ ഭാമോദരഃ.

അമ്മയോടും അമ്മ സമര ചക്രങ്ങളെ ദ്രോഹം കരൂരപ്രപതിം
കാശി നൂപേണ സാകാ കീനാശ ഗേഹാതിഥിം കൃതപാ അമരൈഃ പുഷ്പൈഃ
അത്യർച്ചിതഃ സ്വപാപാഃ ജയാതാം കൃത്യാഗ്നഃ ഉത്ഥിതം ഭയം പ്രശമയൻ
അമിതവിക്രമഃ ദാമോദരഃ ച പുനഃ ജഗതാംമോദായ അപ്തം.

അർത്ഥം - അമ്മയോടും അമ്മ സമര (യുദ്ധ) ത്തിൽ ചക്രംകൊണ്ടു, ദ്രോഹ
(ഗവീഷു) നായിരിക്കുന്ന ആ കരൂരപ്രപതി (ചെരണ്ടുക) യെ കാശിനൂപ
(കാശിനാജാവു) നോട്ടകളുടെ കീനാശഗേഹ (അന്തകരാജധാതി) ത്തിലേ
അതിഥി (വഴിപോക്ക) യാക്കിചെല്ലിട്ടു അമ്മ (ദേവ്യ) നാരാൽ പുഷ്പ
ങ്ങളെക്കൊണ്ടു അത്യർച്ചിത (പൂജിക്കപ്പെട്ട) നായി സ്വ (തൻറെ) ജ്യാ
യിരിക്കുന്ന ജനങ്ങളുടെ കൃത്യാഗ്നിയിങ്കൽ നിന്നു ഉത്ഥിത (ഉണ്ടായ) ഭയ
ത്തെ പ്രശമയന്നായി (ശമിപ്പിച്ചിട്ടു) അമിതവിക്രമ (ചളരെ പരാക്രമ)
നായിരിക്കുന്ന ദാമോദര (കൃഷ്ണ) നാകളെ പിന്നെ ജഗത്തു (ജനങ്ങൾ) കള
യുടെ മോദ (സന്തോഷ) ത്തിനായിക്കൊണ്ടു ഭവിക്കട്ടെ.

ശ്രീഭം.

